

ΕΚΠ

1374

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΑΓΡΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΩΣ

καὶ ἐγκριθεῖσα ἐπὶ πενταετίαν κατὰ τὸν τελευταῖον
διαγωνισμὸν περὶ διδακτικῶν βιβλίων

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

249

737

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

1374

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ
1896

5374
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΑΓΡΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

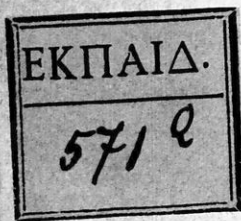
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΩΣ

καὶ ἐγκριθεῖσα ἐπὶ πενταετίαν κατὰ τὸν τελευταῖον
διαγωνισμόν ἑπι διδασκτικῶν βιβλίων

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ;

574
Κ. Ν. Π. 96

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ
1896

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν καὶ τὴν
σφραγίδα τοῦ συγγραφέως, ἄλλως συνεπάγεται τὰς ὑπὸ τοῦ
ποιητικοῦ ἴμου ὀριζόμενας ποινὰς κατὰ τὸ τυποκλόπον καὶ
τοῦ διαδίδοντος τὰς παρ' ἄλλων παρανόμως γιγνομένας
μετατυπώσεις.

Λοζου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ παροῦσα ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐνεκρίθη καὶ κατὰ τὸν προηγουμένον τελεσθέντα διαγωνισμόν περὶ διδακτικῶν βιβλίων, ὅπως εἰσαχθῆ πρὸς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὠδε δημοσιευομένου ἐπισήμου ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄριθ. Πρωτ. 14977

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Γ. Τσαγρῆν.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ 123 ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1836 διατάγματος «περὶ ὀργανισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων», τὸ ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου 1856 «περὶ διδακτικῶν βιβλίων, κλπ.» διάταγμα, τὸν ΒΤΓ νόμον τῆς 12 Ἰουλίου 1865 «περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς τε δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως», τὸ ἀπὸ 3 Αὐγούστου ἐ. ἔτους Β. διάταγμα καὶ τὴν υποβληθεῖσαν ἡμῖν, ἐκθεσίν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρινομεν τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας ταύτης, καθ' ἣν τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα «*Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι Μ. Ἀλεξάνδρου*» ἐνεκρίθη, ὅπως εἰσαχθῆ πρὸς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1895—1896.

Συμφώνως δὲ τῇ γνώμῃ τῆς Ἐπιτροπείας ὀρίζομεν τὴν τιμὴν αὐτοῦ εἰς λεπτὰ τριάκοντα πέντε (35).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1895.

Ὁ Ὑπουργός.

Δ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ὁ διακπεραιωτής.

Στέφ. Μ. Παρίσης.

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ

§ 1. ΗΡΑΚΛΗΣ

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀνεφάνησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνδρες τινές, οἱ ὅποιοι ὑπερεῖχον ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Οὗτοι ἐκαλοῦντο ἥρωες καὶ ἡμίθεοι, διότι ἐπιστεύετο ὅτι, εἴτε ὁ πατὴρ αὐτῶν, εἴτε ἡ μήτηρ των, ἦτο θεός, ἢ κατήγετο ἐκ θεῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀνδρείαν των οὗτοι μετεχειρίσθησαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐξολοθρεύοντες τοὺς κακούργους καὶ τὰ ἄγρια θηρία, οἱ ἄνθρωποι ἐθεώρησαν αὐτοὺς ὡς εὐεργέτας των καὶ ἐτίμησαν ὡς θεούς. Οἱ ὀνομαστότεροι αὐτῶν εἶνε ὁ **Ἡρακλῆς** καὶ ὁ **Θησεύς**.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρύωνος καὶ τῆς Ἀλκμήνης. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον αὐτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Διὸς διὰ τὴν ὑπεράνθρωπον ἑαυτοῦ δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν βρεφικὴν του ἡλικίαν πνίξας διὰ τῶν χειρῶν του δύο δράκοντας, τοὺς ὁποίους ἔστειλε κατ' αὐτοῦ ἡ θεὰ Ἥρα, ἡ ὁποία τὸν ἠχθρεύετο. Ὅτε δ' ἐφθασεν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιόν του δύο γυναῖκες, ἡ μία ἦτο ἡ Ἀρετὴ καὶ ἡ ἄλλη ἦτο ἡ **Κακία**. Ἡ Κακία τοῦ ὑπέσχετο, ἂν ἠκολούθει τὸν δρόμον αὐτῆς, νὰ τὸν καταστήσῃ εὐτυχῆ καὶ εὐδαίμονα. Ἡ δὲ Ἀρετὴ ὑπέσχετο νὰ τὸν καταστήσῃ ἔνδοξον καὶ τὸ ὄνομά του ἀθάνατον, ἂν ἠκολούθει τὸν ἰδικόν της δρόμον. Ὁ Ἡρακλῆς, ἀφ' οὗ ἤκουσε καὶ τὰς δύο, ἐπροτίμησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τῆς Ἀρετῆς. Ἐξασκήσας δ' ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸ σῶμά του εἰς τὴν γυμναστικὴν ἀπέβη λίαν ῥωμαλέος καὶ ἐξετέλεσε διάφορα ὑπεράνθρωπα κατορθώματα· οἷον ἐφόνησεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος ἕνα

φοβερὸν λέοντα, τοῦ ὁποίου κατόπιν ἐφόρει τὴν λιον-
τῆν (τὴν δοράν), εἰς δὲ τὰς χεῖρας ἐφέρει τὸ ῥόπαλον,
διὰ τοῦ ὁποίου τὸν ἐφόνευσεν. Ἄλλα τὰ μᾶλλον ὀνο-
μασιώτερα τῶν κατορθωμάτων του εἶνε δώδεκα, κα-
λούμενα ἄθλοι, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν νά

Ο ΖΕΥΣ

Η ΗΡΑ

ἐκτελέσῃ ὁ ἐξαδέλφος του Εὐρυσθεύς· εἶνε δὲ οἱ ἐξῆς :

α') Ἐπνίξε μὲ τὰς χεῖράς του ἓνα φοβερῶτατον
λέοντα, ὁ ὁποῖος διέτριβεν ἐν Νεμέᾳ τῆς Κορινθίας.

β') Ἐφόνευσε βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν φίλον του
Ἰόλαον τὴν ἐπτακέφαλον **Λεοντίαν Ῥόδραν**. Αὕτη
ἦτο ὄφεις φοβερὸς μὲ ἐπτὰ κεφαλὰς, ἀν δέ τις ἔκοπτε
μίαν ἐξ αὐτῆς κεφαλῆν, ἀντ' αὐτῆς ἐφύτρωνον δύο
ἄλλαι. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Ἡρακλῆς ἔκοπτεν ἑκάστην κεφα-

λίν, ὁ Ἴολαος διὰ δαυλοῦ ἔκαie τὸ μέρος αὐτό, ὥστε δὲν ἐφύτρωνεν ἄλλη κεφαλὴ. Τὰ δὲ βέλῃ του ἔβαψεν εἰς τὸ αἷμα αὐτῆς διὰ νὰ τὰ καταστήσῃ μᾶλλον φαρμακερὰ καὶ θανατηφόρα. Τὸν ἄθλον αὐτὸν δὲν ἐδέχετο ὁ Εὐρυσθεύς, ἐπειδὴ ἐξετελέσθη διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ Ἴολάου.

γ') Συνέλαβεν ἐπὶ τοῦ Μαινάλου ὄρους τῆς Ἀρκαδίας καὶ μετεκόμισεν εἰς Μυκίνας ζωντανὴν τὴν χρυσόκερων καὶ χαλκόπουν Κερυνεΐαν ἔλαφον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, πληγώσας αὐτὴν εἰς τὸν πόδα, καθ' ἣν στιγμὴν αὐτὴ προσεπάθει νὰ διαβῆ τὸν Λάδωνα ποταμὸν.

δ') Συνέλαβε ζωντανὸν καὶ ἐκόμισεν εἰς Μυκίνας ἐκ τοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου τὸν ἐρυμάνθειον κάπρον (ἀγριοχοῖρον). Τότε ἐφόνευσε καὶ τοὺς Κενταύρους.

ε') Ἐκαθάρισε τὰ βουστάσια τοῦ Ἀυγείου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ἐκ τῆς κόπρου χιλιάδων βοῶν καὶ προβάτων, ἣ ὁποῖα ἐπεσωρεύετο ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Μετεχειρίσθη δὲ πρὸς καθαρισμὸν αὐτῆς τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν Ἀλφειοῦ καὶ Πηνειοῦ, τὰ ὁποῖα παρέσυραν αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ τὸν ἄθλον τοῦτον δὲν ἐδέχετο ὁ Εὐρυσθεύς, ἐπειδὴ ἐγεινεν ἐπὶ μισθῷ.

ς') Ἐφόνευσε τὰς ἐν Στυμφαλίᾳ ὄρνιθας, τῶν ὁποίων οἱ ὄνυχες καὶ τὰ ῥάμφη ἦσαν σιδηρᾶ.

ζ') Ἐφερε ζωντανὸν ἐκ Κρήτης εἰς Μυκίνας ἕνα φοδερὸν ταῦρον, ὅστις ἔπνεεν ἀπὸ τὸ στόμα του πῦρ. Οὗτος διαφυγὼν ἐκεῖθεν διεπέρασε διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ μετέβη εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἔνθα καὶ τὸν συνέλαβε κατόπιν ὁ Θησεύς.

η') Ἐπίσης ἔφερεν εἰς Μυκίνας ἐκ τῆς Θράκης τρεῖς φοδερὸς ἵππους τοῦ βασιλέως Διομήδους, οἱ ὁποῖοι ἔπνεον πῦρ καὶ ἐτρέφοντο μὲ σάρκας ἀνθρώπων· ἐφόνευσε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Διομήδην.

θ') Ἐφερεν εἰς Μυκίνας ἐκ τοῦ Πόντου τὸν ζω-

στῆρα τῆς Ἰππολύτης, θυγατρὸς τοῦ Ἄρεως καὶ βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων, φονεύσας αὐτήν. Αἱ δὲ Ἀμαζόνες ἦσαν γυναῖκες πολεμικαὶ καὶ κατόκουν παρὰ τὸν Θερμόδοντα ποταμόν.

ι') Ἐπίσης ἐφόνευσε καὶ τὸν τρισώματον καὶ πτερωτὸν γίγαντα Γηρυόνην καὶ ἤγαγεν ἐκ Γαδείρων τὰς βούς αὐτοῦ εἰς Μυκίνας.

ια') Ἐκλεψε τὰ χρυσᾶ μῆλα τεσσάρων παρθένων, καλουμένων Ἑσπερίδων, αἱ ὁποῖαι κατόκουν πέραν τοῦ ὠκεανοῦ, τὰ ὁποῖα ἐφύλαττεν εἰς ἀθάνατος καὶ ἀκοίμητος δράκων μὲ ἑκατὸν κεφαλᾶς.

καὶ ιβ') Κατῆλθεν ἐκ Ταινάρου εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἐκόμισεν ἐκεῖθεν τὸν τρικέφαλον φύλακα αὐτοῦ Κέρβερον.

Ἐκτὸς τῶν δώδεκα αὐτῶν ἀθλῶν ὁ Ἡρακλῆς διέπραξε καὶ πλεῖστα ἄλλα ὑπεράνθρωπα κατορθώματα, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται εἰς τὰ πάρεργά του. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶνε τὰ ἑξῆς: Ἀνέστησε τὴν ὠραίαν Ἀλκιστιν, σύζυγον τοῦ Ἀδμήτου, ἡ ὁποῖα ἀπέθανεν ἐκουσίως δι' ἀγάπην τοῦ ἀνδρός της. Ἠλευθέρωσε τὴν Ἡσιόνην, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Λαομέδοντος, τὴν ὁποίαν ὁ πατήρ της εἶχε δεσμεύσει εἰς βράχον τινὰ πλησίον τῆς θαλάσσης, ἵνα τὴν φάγη θαλάσσιον τι τέρας κατὰ θέλησιν τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνος. Ἠλευθέρωσε τὸν Τιτάνα Προμηθεά, τὸν ὁποῖον εἶχεν δεσμεύσει ἐπὶ τοῦ ὄρους Καυκάσου ὁ Ζεὺς μὲ σιδηρᾶς ἀλύσεις, καὶ ἐφόνευσε τὸν γῦπα, ὅστις τοῦ κατέτρωγε τὰ σπλάγχνα. Ἐπίσης ἠλευθέρωσε καὶ τὸν Θησέα ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχε ῥίψει ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠλείου Ἀἰδωνεύς, ὅτε ἦλθεν οὗτος μετὰ τοῦ φίλου τοῦ Πειρίθου νὰ ἀρπάσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Περσεφόνην. Ἐν Αἰγύπτῳ ἐφόνευσε τὸν τυραννον Βούσιριν καὶ τὸν υἱὸν του Ἀμφιδάμαντα, διότι

οὔτοι ἔσφαζον πάντας τοὺς ξένους, οἱ ὅποιοι ἤθελον μεταβῆ ἑκεῖ.

Τέλος μετὰ πολλὰς περιηγήσεις καὶ πλείστα ἄλλα κατορθώματα καὶ εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἐποίει πανταχοῦ, ἐτελεύτησεν ὡς ἑξῆς: Ἡμέραν τινά, ἐνῶ ἐξετέλει θυσίαν, ἐνεδύθη ἐνδυμά τι, τὸ ὁποῖον ἦτο δηλητηριασμένον ἀπὸ τὸ αἶμα τοῦ Κενταύρου Νέσσου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς εἶχε φονεύσει, διότι ἠθέλησε νὰ κακοποιήσῃ τὴν σύζυγόν του Διϊάνειραν. Ὅτε δ' ἐνεδύθη αὐτό, ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται φρικτοὺς πόνους. Ἡθέλησε νὰ τὸ ἀπεκδυθῆ, ἀλλ' εἶχε κολλήσει εἰς τὸ σῶμά του τόσον σφιγκτά, ὥστε ἐξεσπῶντο μετ' αὐτοῦ καὶ αἱ σάρκες του. Ὅθεν ὁ Ἡρακλῆς μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τοὺς πόνους ἀνέβη εἰς τὴν Οἶτην κατὰ συμβουλὴν τῆς Πυθίας μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰλλου καὶ τοῦ φίλου του Φιλοκτίτου καὶ συσσωρεύσας ξύλα πολλὰ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῶν διατάξας τὸν υἱὸν του νὰ βάλῃ τὸ πῦρ. Ἐπειδὴ δὲ οὔτος δὲν ἠδύνατο ἔνεκα δειλίας, ἔθεσε τὸ πῦρ ὁ Φιλοκτίτης καὶ πρὸς ἀμοιβὴν ἔλαβε τὰ βέλῃ τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Ζεὺς ἀντήμειψε τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἡρακλέους διὰ τῆς ἀθανασίας, συγκατέταξεν αὐτὸν μετὰ τῶν θεῶν καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν θεὰν Ἥβην.

§ 2. Θ Η Σ Ε Υ Σ

Ὁ Θησεύς ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Αἰγέως καὶ τῆς Αἴθρας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροιζῆνος Πιθέως, ἐγεννήθη δ' εἰς τὴν Τροιζῆνα. Ὁ Αἰγέως μέλλων νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἀθήνας παρέλαβε κατ' ἰδίαν τὴν Αἴθραν καὶ ᾠδήγησεν ἐκτὸς τῆς πό-

λεως. Ἐκεῖ δὲ ἐνώπιόν της ἔθεσεν ὑποκάτω μιᾶς μεγάλης πέτρας ἐν ζεύγος ἐκ τῶν ὑποδημάτων του καὶ ἐν ξίφος του καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτήν, ὅταν ὁ υἱὸς των μεγαλώσῃ, νὰ τὸν ὀδηγήσῃ ἐκεῖ, νὰ κυλίσῃ τὴν πέτραν, νὰ παραλάβῃ τὰ ὑποδήματα καὶ τὸ ξίφος του καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀθήνας. Ὅτε δὲ ὁ Θησεύς ἔφθασεν εἰς τὸ δέκατον ὀγδοοῦν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἡ μήτηρ του τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ μέρος αὐτό, τοῦ διηγήθη τὴν ἱστορίαν καὶ τοῦ εἶπε νὰ δοκιμάσῃ τὴν δύναμίν του κυλιῶν τὴν πέτραν. Ὁ Θησεύς εὐκόλως ἐκύλισε τὴν πέτραν, ἔλαβε τὰ ὑποδήματα καὶ τὸ ξίφος καὶ ἀπεφά-

Ο ΘΗΣΕΥΣ

σισε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν πατέρα του. Ὁ πάππος του τὸν προέτρεπε νὰ μεταβῇ διὰ θαλάσσης, διότι διὰ ξηρᾶς θὰ ἐκινδύνευε τὴν ζωὴν ἀπὸ τοὺς καθ' ὄδον ληστὰς καὶ κακούργους. Καὶ ἡ μήτηρ του μετὰ δακρύων καὶ παρακλήσεων προσεπάθει νὰ τὸν ἀποτρέψῃ. Ἀλλ' οὔτε αἱ προτροπαὶ τοῦ πάππου του, οὔτε τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς του κατίσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτόν. Ὁ φιλότιμος νεανίας ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ διὰ ξηρᾶς εἰς

Ἀθήνας, περιφρονῶν τοὺς καθ' ὄδον κινδύνους, διότι εἶχε πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀνδρείαν του καὶ ἤθελε νὰ δοξασθῆ καὶ αὐτός, ὡς Ὁρακλῆς, τὸν ὁποῖον ἤκουεν, ὅτι θαυμάζει καὶ ἐπαινεῖ ὅλος ὁ κόσμος.

Φθάσας εἰς τὴν Ἐπιδαυρίαν, συνήντησεν ἓνα φοβερὸν κακοῦργον **Περιφοίτην**, ὅστις διὰ μιᾶς μεγάλης κορύνης (ροπάλου) ἐφόνευε τοὺς διαβάτας διὰ καὶ κορυνήτης ἐκαλεῖτο. Ὁ Θησεὺς ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἔλαβεν αὐτὸς τὴν κορύνην πρὸς ἴδιαν του χρῆσιν.

Κατόπιν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου ἐφόνευσεν ἄλλον κακοῦργον, τὸν **Σύννιν**, ὅστις ἐκαλεῖτο **πιτυοκάμπτης**, διότι συνέκαμπτε τὰς κορυφὰς δύο πιτύων (πεύκων) καὶ ἐξ αὐτῶν προσέδευε τὰ δύο σκέλη τῶν διαβατῶν, τὸ μὲν ἐκ τῆς μιᾶς κορυφῆς, τὸ δὲ ἄλλο ἐκ τῆς ἄλλης, καὶ κατόπιν ἀφίνων αὐτὰς κατεξέσχιζεν οὕτω τοὺς δυστυχεῖς διαβάτας.

Πλησίον δὲ τῶν Μεγάρων, εἰς τὰς **Σκίρωνίδας πέτρας**, (σήμερον τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται **κικῆ σκάλα**), κατεκρήμνισε τὸν Σκίρωνα ἀπὸ τὰς πέτρας αὐτάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκεῖνος κατεκρήμνιζε τοὺς διαβάτας.

Πλησίον τῆς Ἐλευσίως ἐφόνευσε τὸν **Θαμάστην Κερκύωνα**, ὁ ὁποῖος ἐφόνευε πάντα διαβάτην καταδαμάζων αὐτὸν διὰ τῆς πάλης.

Καὶ τελευταῖον πλησίον τοῦ Κηφισσοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀττικῆς ἐφόνευσεν ἄλλον κακοῦργον, **Πολυπήμονα** τὸν καλούμενον **προκρούστην**, ὅστις ἐφόνευε τοὺς διαβάτας ἐξαπλώνων αὐτοὺς ἐπὶ κλίνης, καὶ ἂν μὲν ἦσαν ὑψηλοί, ἀπέκοπτε τὸ ἐξέχον ἐκ τῆς κλίνης μέρος τοῦ σώματος, ἂν δὲ ἦσαν μικρόσωμοι, ἐτέντωνε τοσοῦτον αὐτούς, ὥστε ἐξήρθρωνε τὰ μέλη αὐτῶν.

Οὕτω δὲ ὁ Θησεὺς φονεύσας πάντας τοὺς κακοῦργους, τοὺς ὁποίους καθ' ὄδον συνήντησεν, ἐφθάσε σῶος εἰς Ἀθήνας καὶ κατνυθύνθη εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς

του. Ὁ πατήρ του ὑπεδέχθη αὐτὸν καὶ παρεκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσῃ.

Ἀναγνωρίσας δὲ αὐτὸν κατόπιν ἐκ τοῦ ξίφους ἀνεκήρυξε διάδοχον τοῦ θρόνου του. Ἄλλ' οἱ Παλλαντίδαι, υἱοὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Πάλλαντος, ἔχοντες ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου, δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν Θησεά ὡς υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Αἰγέως καὶ ἤγειραν πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ὁ Θησεὺς ὅμως κατέβαλε καὶ αὐτούς. Κατόπιν ὁ Θησεὺς συνέλαβε καὶ ἔφερεν ἀλυσσοδεμένον εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν Μαραθῶνιον ταῦρον, ὅστις κατέστρεψε τὴν χώραν. Τὸ σπουδαιότατον ὅμως τῶν κατορθωμάτων τοῦ Θησεῶς εἶνε, ὅτι ἀπύλλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ἀτιμωτικόν τινα φόρον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπιβάλει διὰ συνθήκης ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης Μίνως, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον φονεύσει τὸν υἱὸν του Ἀνδρόγεων. Ὑπεχρεοῦντο δὴλα δὴ οὔτοι νὰ ἀποστέλλωσι κατ' ἔτος ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ νεάνιδας ἐκ τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν, ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς τροφὴ τοῦ Μινωταύρου. Ἦτο δὲ ὁ Μινωταυρος θηρίον φοβερόν, ἀνθρωποφάγον, τὸ ὁποῖον εἶχε κεφαλὴν μὲν ταύρου, σῶμα δὲ ἀνδρός, τὸν εἶχε δὲ κλείσει ὁ Μίνως ἐντὸς ἀπεράντου τινὸς οἰκήματος. Τὸ οἶκημα τοῦτο ἑκαλεῖτο λαβύρινθος καὶ εἶχεν ἐλικοειδεῖς καὶ ἀδιεξόδους διαδρόμους, τὸν εἶχε δὲ κατασκευάσει εἰς περίφημος τεχνίτης Ἀθηναῖος, καλούμενος Δαίδαλος. Ὅστις δὲ ἤθελεν εἰσελθεῖν εἰς τὸν λαβύρινθον αὐτόν, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν.

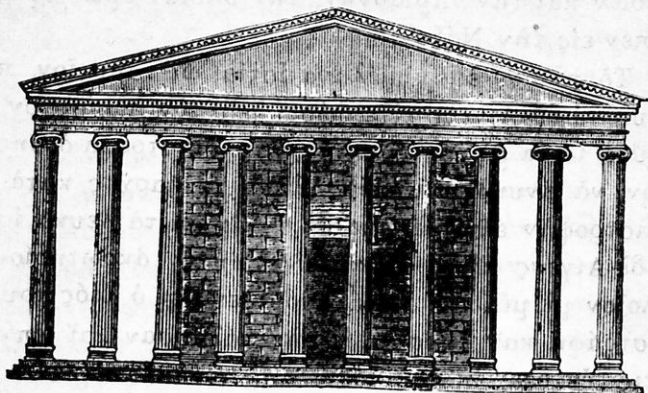
Ἄλλ' ὁ μεγαλόφρων καὶ φιλότιμος βασιλόπαις μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀτίμωσιν ταύτην τῆς πατρίδος του προσῆλθε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κληρώσεως ἔκουσίως εἰς τὸ πρυτανεῖον καὶ ἐνέγραψεν ἑαυτὸν μετὰ τῶν κληρωθέντων θυμάτων. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Κρήτην, κατάρθωσεν ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸν μίτον (νῆμα), τὸν ὁποῖον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνως Ἀ-

ριάδην, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λαβύρινθον, νὰ φονεύσῃ τὸν Μινώταυρον καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν ἀβλαβής. Κατόπιν ἀπέπλευσε μετὰ τῶν συντρόφων του συμπαραλαβὼν καὶ τὴν Ἀριάδην, τὴν ὁποίαν ὄμως ἐγκατέλιπεν εἰς τὴν Νάξον.

Τὸ πλοῖον ἔφερε μέλανα ἰστία, ὡς σημεῖον πένθους, ὁ δὲ Αἰγεύς εἶχε δώσει εἰς τὸν πλοίαρχον καὶ λευκὰ ἰστία μετὰ τὴν ἐντολήν. ἔὰν ἐπιστρέψῃ ὁ Θησεύς ζῶν, νὰ ἀνυψώσῃ αὐτά. Ἄλλ' ὁ πλοίαρχος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐλπισμόνῃσε νὰ ἀνυψώσῃ τὰ λευκὰ ἰστία, ὁ δὲ Αἰγεύς ἰδὼν ἀπὸ τοῦ Σουνίου ἀκρωτηρίου τὸ πλοῖον μετὰ μέλανα ἰστία, ἐνόμισεν ὅτι ὁ υἱὸς του κατεστράφη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη, ἥτις ἔκτοτε ἐπωνομάσθη ἀπ' αὐτοῦ **Αἰγαῖον πέλαγος**.

Ὁ Θησεύς διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατέρα του. Ἦνωσε δὲ πολιτικῶς τοὺς δώδεκα αὐτονόμους δήμους τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ κατέστησε κέντρον αὐτῆς τὰς Ἀθήνας. Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς ὄρισε νὰ πανηγυρίζωνται κατ' ἔτος τὰ **Συνολέια**. Διήρесе τοὺς πολίτας εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς **εὐπατρίδας**, ἥτοι εὐγενεῖς, εἰς **γεωμόρους**, ἥτοι γεωργούς, καὶ εἰς **δημιουργούς**, ἥτοι βιομηχάνους καὶ τεχνίτας. Καθίδρυσε τὰ **Ἰσθμια**, ἑορτὴν τελουμένην ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Συνεξεστράτευσεν μετὰ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῶν Ἀμαζόνων καὶ εἰς Κολχίδα μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἐνεκα δὲ τῶν μακρῶν του ἀποδημιῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν αὐτὸν καὶ ὁ Θησεύς κατέφυγεν εἰς Σκύρον πρὸς τὸν πατρικόν του φίλον **Λυκομήδαν**. Ἄλλ' ὁ ἄπιστος οὗτος φίλος κατεκρήμνισεν αὐτὸν ἀπὸ τινος βράχου. Βραδύτερον ὁ Κίμων ἐρευνήσας ἀνεῦρε τὰ ὄστα αὐτοῦ καὶ τὰ μετεκόμισεν εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτί-

μψαν αὐτὸν ὡς ἡμέθεον, ἐπανηγύριζαν ἰδίαν ἐορ-
τὴν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, τὰ Θήσεια, καὶ ἔκτισαν και-
ναόν, τὸ Θησεῖον, σωζόμενον μέχρι τῆς σήμερον.

ΤΟ ΘΗΣΕΙΟΝ

§ 3. Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1193—1184 π. X.)

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὸν Ἑλλάσποντον ἔκειτο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτά-
τους χρόνους ἡ πόλις Τροία ἢ Ἴλιον, τῆς ὁποίας βα-
σιλεὺς ἦτο ὁ Πρίαμος. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πάρις ἢ Ἀλέ-
ξανδρος περιηγηθεὶς πολλὰ μέρη ἤλθε καὶ εἰς τὴν
Σπάρτην, ὅπου ἐφιλοξενήθη ἀπὸ τὸν βασιλέα αὐτῆς
Μενέλαον. Ὁ Πάρις ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς εἰς Κρήτην
μεταβάσεως τοῦ Μενελάου ἀπεπλάνησε τὴν ὥραιαν
αὐτοῦ σύζυγον Ἑλένην νὰ ἐγκαταλίπη τὸν σύζυγόν
της καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς Τροίαν. Τὴν ἀρπα-
γὴν ταύτην τῆς Ἑλένης οἱ Ἕλληνες ἐθεώρησαν ὡς
κοινὴν ἕβρην καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν ἐξε-

στράτευσαν κατ' αὐτοῦ οἱ βασιλεῖς ὅλων τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀδελφοῦ τοῦ Μενελάου καὶ βασιλέως τῶν Μυνηῶν. Περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀνδρῶν ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος συνεκεντρώθησαν εἰς Αὐλίδα τῆς Βοιωτίας καὶ ἐπιβάντες εἰς στόλον συγκεῖμενον ἐκ 1186 πλοίων ἐξέπλευσαν κατὰ τῆς Τροίας. Ἐπὶ δέκα ἔτη ἐξηκολούθησεν ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ἀνευ ἀποτελέσματος, πολλοὶ δὲ ἐφονεύθησαν ἑκατέρωθεν, ἐν οἷς καὶ ὁ

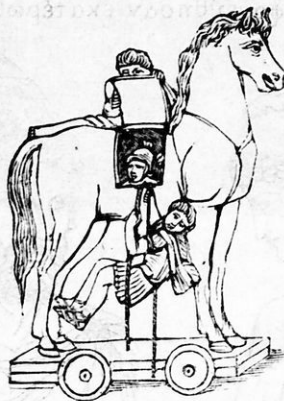
Ο ΠΑΡΙΣ

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ

Ἐκτωρ, ὁ τῶν Τρώων ἀνδρειότατος, καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν Φθίᾳ Μυρμιδόνων, ὁ ἀριστος πάντων τῶν Ἑλλήνων. Τέλος κατὸ τὸ δέκατον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεύς, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, κατεσκεύασε κατὰ συμβουλήν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ἓνα παρμέγιστον ξύλινον ἵππον, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη **Δούρειος**. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐνεκλείσθησαν οἱ ἀνδρειότεροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ λοιποὶ καύσαντες τὰ σκεύη καὶ τὰς σκηνὰς ἀπέπλευσαν εἰς Τένεδον προσποιηθέντες, ὅτι διέλυσαν τὴν πολιορκίαν, τὸν δὲ **Δούρειον** ἵππον ἄφηναν ὡς ἀνάθημα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Οἱ Τρῶες ἤδη χαίροντες εἰσάγουσι τὸν ὀλέθριον

ἵππον εἰς τὴν πόλιν, καί, ἐπειδὴ δὲν ἐχώρει νὰ εἰσέλ-
 θῃ διὰ τῶν πυλῶν, ἐκρήμνισαν καὶ μέρος τοῦ τείχους,
 καὶ οὗτοι μὲν ἀκράτῃτοι παρεδόθησαν εἰς τὰς διασκε-
 δάσεις καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ὕπνον, οἱ δὲ Ἕλληνες
 ἐξεληθόντες, οἱ μὲν ἐκ τοῦ ἵππου, οἱ δὲ ἐπιστρέψαντες
 ἐκ Τενέδου, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν καὶ ἐπυρπόλησαν
 αὐτήν. Οἱ πλεῖστοι τῶν Τρώων ἀπесφάγησαν, ὡς καὶ
 ὁ γέρον Πρίαμος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως Νεο-

Ο ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ

πολέμου, ἢ ἠχμαλωτίσθησαν, ὡς καὶ ἡ Ἐκάβη, ἡ
 σύζυγος τοῦ Πρίαμου, αἱ θυγατέρες αὐτῆς Κασσάν-
 δρα καὶ Πολυξένη, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ἐκτορος Ἀν-
 δρομάχη, εὐάριθμοι δὲ διεσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς
 ὑπὸ τὸν Ἀντήνορα καὶ Αἰνεΐαν.

Ἄλλ' οἱ θεοὶ ἐτιμώρησαν τοὺς νικητὰς, ἐπειδὴ
 οὗτοι δὲν ἐσεβάσθησαν τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς ναοὺς τῶν
 ἠττηθέντων. Ὁ Μενέλαος περιπλανηθεὶς εἰς ἀπωτά-
 τας χώρας μετὰ τῆς Ἑλένης ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρ-
 τιν μετὰ ὀκτῶ ἔτη. Ὁ Ἀγαμέμνων ἐπανελθὼν εἰς
 Μυκῆνας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς συ-
 ζύγου του Κλυταιμνήστρας. Ἄλλοι δὲ ἄλλως κακῶς

ἀπώλοντο. Ἄλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπέφερε περισσότερα πάντων τῶν ἄλλων βάσανα. Οὗτος ἦτο υἷος τοῦ Λαέρτου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης. Ἐκ τῆς σὺνθεσης καὶ ἑναρέτου συζύγου του Πηνελόπης ἐγέννησεν ἓνα μόνον υἷον, τὸν Τηλέμαχον. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο κατώτερος τοῦ Ἀχιλλέως κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ἀλλ' ὑπερεῖχε πάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὰς πανουργίας. Αὐτὸς ἐκλεψε τὸ ἱερὸν παλλάδιον τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἰλίου, μετασχηματίσας ἑαυτὸν εἰς γέροντα ἐπαίτην. Αὐτὸς συνεβούλευσε τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάσῃ τὸν Δούρειον Ἴππον καὶ ἐπροξένησε τὰ μεγαλείτερα κακὰ εἰς τοὺς Τρῶας.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιστρέψων εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἀπώλεσε πάντα τοὺς συντρόφους του καὶ τὰ πλοῖά του καὶ αὐτὸς μόνος ἐσώθη εἰς τὴν νῆσον Ὠγυγίαν, ὅπου κατῴκει ἡ θεὰ Καλυψώ. Ἀφοῦ δὲ παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν ὁποίαν παρὰ πολὺ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ, ὡς καὶ τὴν σύζυγόν του, Πηνελόπην καὶ τὸν μονογενῆ υἷόν του, Τηλέμαχον. Εἰς μάτην ἡ Καλυψώ προσεπάθει νὰ τὸν μεταπέισῃ διὰ τῶν γλυκέων τῆς λόγων ὑποσχουμένη νῆ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὴν τὴν ἀθανασίαν. Ὁ Ὀδυσσεὺς μένει ἀμετάπειστος, συχνὰ κατέρχεται εἰς τὸν αἰγιαλόν, χύνει ἄφθονα δάκρυα καὶ ἐπιθυμῆ πρὶν ἀποθάνῃ νὰ ἴδῃ τοῦλάχιστον μακρόθεν καὶ καπνὸν ἀνερχόμενον ἐκ τῆς ἀγαπητῆς του πατρίδος. Κατασκευάζει μόνος του σκεδίαν καὶ ῥίπτεται εἰς τὸ πέλαγος. Ἄλλ' ὁ Θεὸς τῆς θαλάσσης Ποσειδῶν λίαν κατ' αὐτοῦ ὀργισμένος, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχε τυφλώσει τὸν υἷόν του Πολύφημον, διεγείρει φοβερὰν τρικυμίαν. Ἡ σκεδία του βυθίζεται εἰς τὸ πέλαγος καὶ ὁ δυστυχὴς Ὀδυσσεὺς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἀντιπαλαίων πρὸς τὰ ἀγρία κύματα διασώζεται εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων,

τὴν Κέρκυραν. Διὰ τῆς συνδρομῆς δὲ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, Ἀλκινόου, κατορθώνει νὰ ἐπανέλθῃ τέλος εἰς τὴν πατρίδα του ὕστερον ἀπὸ εἴκοσιν ἔτη. Διὰ τῆς συνδρομῆς δὲ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ υἱοῦ του Τηλεμάχου φονεύει τοὺς ἑκατὸν αὐθάδεις μνηστῆρας, οἵτινες κατέστρεφον τὴν περιουσίαν του. ἔζήτουν εἰς γάμον τὴν σύζυγόν του, Πηνελόπην, καὶ ἠπειλοῦν νὰ φονεύσωσι καὶ τὸν υἱόν του, Τηλέμαχον. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἔζησε μέχρι βαθυτάτου γήρατος μετὰ τῆς πιστῆς του συζύγου καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ του.

Ο ΟΜΗΡΟΣ

Τὰ κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἀνδραγαθήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς ὕμνησεν ὁ Ὀμηρος, ὁ ἐξοχώτατος πάντων τῶν ποιητῶν, εἰς τὰ δύο ἑαυτοῦ ἀθάνατα ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν.

§ 4. ΔΥΚΟΥΡΓΟΣ

Ὁ Λυκοῦργος ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου, ὅστις ἀποθανὼν ἀφῆκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν μεγαλύτερον υἱὸν του, τὸν Πολυδέκτην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οὗτος ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Λυκοῦργος. Μαθὼν δέ, ὅτι ἡ χήρα τοῦ ἀδελφοῦ του ἦτο ἔγκυος, διεκήρυξεν, ὅτι ἡ βασιλεία ἀνήκει εἰς τὸ παιδίον αὐτό, ἂν γεννηθῆ ἄρρεν.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Ὅτε δὲ ἐγεννήθη, τὸ ἐπέδειξεν εἰς τὸν λαὸν ὡς νύμιμον βασιλέα καὶ διὰ τὴν χαρὰν τοῦ λαοῦ τὸ παιδίον ὠνομάσθη **Χαρίλαος**, Ὁ Λυκοῦργος ἐξηκολούθει νὰ κυβερνᾷ μετὰ δικαιοσύνης ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικου βασιλόπαιδος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χήρα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ του ἐσυκοφάντιον αὐτόν, ὅτι θέλει νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν βασιλείαν, ὁ Λυκοῦργος καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς συκοφαντίας καὶ διὰ νὰ μελετήσῃ τοὺς νόμους καὶ ἄλλων πόλεων ἀπῆλθε τῆς Σπάρτης. Καὶ κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς Κρήτην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ εὐρῶν καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμή-

ρου ἀντέγραψεν αὐτὰ καὶ τὰ ἔφερεν εἰς τὴν Σπάρτην, διότι ἐβλεπεν, ὅτι ἠδύναντο **μεγάλως** νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ Σπάρτη κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Λυκούργου εἶχε περιέλθῃ εἰς **μεγάλην ἀταξίαν**. Ὅθεν ὁ Λυκούργος ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τάξιν διὰ τῶν σοφῶν του νόμων, τοὺς ὁποίους ἔφερε. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ αὐτοὺς σεβαστοὺς ἔτι μᾶλλον, μετέβη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν διὰ νὰ ἐρωτήσῃ περὶ αὐτῶν. Ἐλαβε δὲ χρυσόν, ὅτι οἱ νόμοι του εἶνε **ἄριστοι**. — Αἱ σπουδαιότεραι δὲ διατάξεις τῆς νομοθεσίας του ἦσαν αἱ ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν παίδων. Κατ' αὐτὰς ἅμα τὸ παιδίον ἐγεννᾶτο, ὠφείλεν ὁ πατήρ του νὰ τὸ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς ἀρχοντας, τοὺς καλουμένους **ἐφόρους**, οἵτινες ἦσαν πέντε. Οὗτοι μετ' ἀκριβῆ καὶ αὐστηρὰν ἐξέτασιν, ἂν μὲν εὔρισκον, ὅτι τὸ παιδίον δὲν εἶχε κανὲν σωματικὸν ἐλάττωμα, τὸ παρεδίδον εἰς τοὺς γονεῖς του, διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψωσιν, ἂν δ' εὔρισκον αὐτό, ὅτι εἶχε σωματικὰς ἐλλείψεις, τὸ ἐρριπτον εἰς ἓν βάραθρον τοῦ Ταυγέτου. Οἱ παῖδες μετὰ τὸ ἔβδομον ἔτος παρεδίδοντο πάλιν εἰς τοὺς ἀρχοντας, οἵτινες παρεδίδον αὐτοὺς εἰς δημόσιον παιδονόμον, ὅστις τοὺς διήρει εἰς τάξεις, ἵνα γυμνάζωνται. Ἐκ μικρᾶς δὲ ἡλικίας οὗτοι ὑπεβάλλοντο εἰς πᾶν εἶδος σκληραγωγίας καὶ βαθμηδὸν συνειθίζον νὰ ὑπομένωσι πάσας τὰς στερήσεις, τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος καὶ τὸν καύσωνα. Ἐβάδιζον ἀνυπόδητοι καὶ ἀσκεπεῖς, ἐφόρουν τὸ αὐτὸ ἔνδυμα χειμῶνα καὶ θέρος, ἐκοιμῶντο ἐπὶ στρομνῆς χόρτων ἢ καλάμων, τὰ ὁποῖα μόνοι των ἔκοπτον ἀπὸ τὰ φυόμενα παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐρώτα ποταμοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲ νῦξανεν ἡ ἡλικία των, ἐπὶ τοσοῦτον νῦξανον καὶ αἱ σκληραγωγίαι των. Οἱ νεαροὶ Σπαρτιᾶται ἐγυμνάζοντο ἰδίως εἰς τὸν **δρόμον**, εἰς τὸ **πῆδημα**, εἰς τὴν **πάλην**

εἰς τὸ ἀκόντιον καὶ εἰς τὸν δίσκον. Τὸ δὲ πνεῦμά των ἐξήσκουν εἰς τὴν πειθαρχίαν καὶ καρτερίαν, ἐμάνθανον νὰ εἶνε σεμνοί, νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας καὶ νὰ εἶνε σιωπηλοὶ ἐνώπιόν των, ἐρωτώμενοι δὲ νὰ ἀπαντῶσι συντόμως καὶ καταλλήλως δι' ὀλίγων λέξεων. (Τοῦτο δ' ἐλέγετο λακωνισμός). Ἐκ τῶν ὠραίων τεχνῶν ἐδιδάσκοντο τὸν αὐλόν, τὴν κηθάραν, τὸ ἄσμα καὶ τὸν χορόν. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἄσματα συνετέλουν εἰς τὸ νὰ αὐξάνωσι τὴν μεγαλοφροσύνην των καὶ τὴν ὑπὲρ πατρίδος ἀγάπην των. Ὁ κυριώτερος δὲ σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς ἦτο νὰ καταστήσῃ τοὺς νέους Σπαρτιάτας ῥωμαλέους τὸ σῶμα καὶ γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος. Διὸ καὶ πᾶς Σπαρτιάτης συνηθάνετο, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὅτι καθῆκον αὐτοῦ εἶνε νὰ μάχεται καὶ νὰ ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ αὐτῆς. Κυριώτατος δὲ σκοπὸς τοῦ βίου τοῦ Σπαρτιάτου ἦτο ὁ πόλεμος, τὸ σύνθημα δὲ αὐτοῦ ἦτο ζῶῃ ἢ θάνατος. Τὸ νὰ ἀποθάνῃ δὲ τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχόμενος ἦτο ἡ μεγαλειτέρα εὐτυχία καὶ δόξα, ἢ δὲ ἀπὸ τῆς μάχης ἀνάνδρος φυγὴ ἦτο ἡ μεγαλειτέρα ἀτιμία καὶ κατασχύνῃ. Ὁ τρέσας ἐν τῇ μάχῃ, δῆλα δὴ ὁ ἐκ δειλίας καταλιπὼν τὴν θέσιν του, καθὼς καὶ ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα του διὰ νὰ σωθῆ, ἐθεωρεῖτο ὁ πλεον ἄτιμος ἄνθρωπος. Οὐδεὶς ἐχαιρέτιζεν αὐτόν, οὐδὲ ἐδίδε πῦρ ἢ ὕδωρ. Διὰ νὰ συνειθίσῃ δὲ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν ὀλιγάρκειαν συνέστησεν ὁ Λυκοῦργος καὶ τὰ κοινὰ εὐσιτία, εἰς τὰ ὁποῖα συνέτρωνον καθ' ὀμάδας πάντες οἱ Σπαρτιάται καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς. Τὸ σπουδαιότερον δὲ φαγητὸν εἰς τὰ εὐσιτία αὐτὰ ἦτο ὁ μέλας ζωμός, εἰς τὸν ὁποῖον ἐβαπτον τὸν κρήθινον ἑαυτῶν ἄρτον. Εἰς παρομοίαν αὐστηρὰν ἐξάσκησιν ὑπεβάλλοντο καὶ αἱ Σπαρτιάτιδες. Σκοπὸς δὲ τῆς τοιαύτης ἐξασκήσεως ἦτο νὰ ἀναδείξῃ αὐτὰς ὑγιεῖς καὶ εὐρώστους. Αἱ δὲ ἀρχαῖαι Σπαρ-

τιάτιδες ἀπέβησαν ὀνομασταὶ διὰ τὴν ἑαυτῶν εὐμορφίαν καὶ γενναιότητα. Διὸ καὶ δίδουσαι τὴν ἀσπίδα εἰς τοὺς υἱοὺς των, ἀπερχομένους εἰς τὸν πόλεμον, πύχοντο νίκην ἢ θάνατον καὶ ἔλεγον ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς;

Ὁ Λυκούργος, ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὴν νομοθεσίαν του, μετέβη εἰς Δελφοὺς, ἵνα ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον περὶ αὐτῆς. Τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι καὶ ἡ νομοθεσία του εἶνε ἀρίστη καὶ ἡ Σπάρτη θὰ δοξασθῆ, ἐφ' ὅσον θὰ διατηρῇ αὐτήν. Ὁρκίσας δὲ τοὺς Σπαρτιάτας ὁ Λυκούργος, ὅτι θὰ φυλάττωσι τοὺς νόμους του ἀμεταβλήτους μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Σπάρτης καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Λέγεται δέ, ὅτι ἀπέθανεν ἐν Κρήτῃ. Ἡ δὲ Σπάρτη ἀνήγειρε ναὸν πρὸς τιμὴν του καὶ ὡς ἡμίθεον ἐτίμησεν. Ἐπὶ πεντακόσια δ' ἔτη ἡ Σπάρτη τηροῦσα αὐστηρῶς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου διετήρει καὶ τὴν ἰσχύν καὶ τὴν δόξαν της.

§ 8. ΣΟΛΩΝ

Ὁ Σόλων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξηκεστίδου, καταγομένου ἐκ τοῦ Κόδρου, τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 639 π. Χ. Ἐν ᾧ δὲ ἀκόμῃ ἦτο νέος, περιηγήθη πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας χάριν ἐμπορίου· καὶ ὄχι μόνον ἐπλούτησεν, ἀλλὰ καὶ ἐγνώρισε πολλὰς πόλεις καὶ ἀπέκτησε καὶ πολλὰς καὶ ποικίλας γνώσεις. Ἐνεκα δὲ τῶν πολλῶν του γνώσεων ὁ Σόλων κατετάσσεται μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Διεκρίθη δὲ καὶ ὡς ποιητῆς καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ. Πρώτη δὲ πολιτικὴ πράξις αὐτοῦ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐληνέθη,

ἦτο ἢ ἐξῆς: Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ τῶν Μεγαρέων διὰ τὴν νῆσον Σαλαμίνα. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος ἀποκαμώντες ἔπαυσαν τὸν πόλεμον καὶ ἔθεσαν νόμον τιμωροῦντα μὲ θάνατον ἐκεῖνον, ὅστις ἠθέλε ποτε προτείνει νὰ ἐπαναληφθῇ ὁ πόλεμος. Ὁ Σόλων μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ τὴν τοιαύτην κατασχύνην τῆς πατρίδος του ὑπεκρίθη τὸν παράφρονα καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμεινε κατάκλειστος εἰς

Ο ΣΟΛΩΝ

τὴν οἰκίαν του. Κατόπιν ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ πλῆθος παρηκολούθει αὐτὸν ἐκ περιεργείας. Ὁ Σόλων ἀναβὰς ἐπὶ λίθου ἀπήγγειλεν ἐνθουσιῶδες ποίημα ἐξ ἑκατὸν στίχων, διὰ τοῦ ὁποίου προέτρπε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον καὶ ἀνακτήσωσι τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Ἀθηναῖοι παρευθὺς κατήργησαν τὸν νόμον, διώρισαν στρατηγὸν τὸν Σόλωνα καὶ ἀνέκτησαν τὴν Σαλαμίνα.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρίσκοντο εἰς μεγάλην ἀνωμαλίαν ἔνεκα τῆς διχονοίας τῶν πολιτῶν καὶ τῆς μεγάλης πενίας τοῦ λαοῦ. Ὁ Σόλων

ἐκλεχθεὶς ἀρχὼν ἐν ἔτει 594 π. Χ. ἀπεφάσισε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ πολίτευμα συμφώνως καὶ πρὸς τὰ ἦθη καὶ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν πολιτῶν, ὅπως ἐπιθέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἀθλίαν ἐκείνην κατάστασιν. Πρώτῃ φροντίς αὐτοῦ ὑπῆρξε νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τὰ ὑπέρογκα χρέη, ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁ δανειζόμενος ἔθετεν εἰς ὑποθήκην τὰ κτήματά του, καὶ ἂν δὲν εἶχε κτήματα, ἔθετεν ἐνέχυρον τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἂν δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ τὸν ἀπληστον τοκογλύφον, ἐπωλεῖτο ὡς δοῦλος καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του. Ὁ Σόλων διὰ τῆς νομοθεσίας του κατήργησε τὴν ἀδικὸν καὶ βάρβαρον ταύτην συνήθειαν καὶ ἀνεκέρυξεν ἐλευθέρους πάντας ὅσοι εἶχον γείνει δοῦλοι ἔνεκα χρέους. Προσετί ἠλάττωσε καὶ τὸν τόκον καὶ αὐτὸ τὸ ὀφειλόμενον κεφάλαιον, αὐξήσας τὴν ἀξίαν τῆς μνᾶς ἐξ ἑβδομήκοντα τριῶν δραχμῶν εἰς ἑκατόν. Αἱ ἀνακουφιστικαὶ αὗται διατάξεις ἐπωνομάσθησαν *σεισάχθεια*, ἐπειδὴ συνετέλεσαν νὰ ἀποσεισωσι τὸ ἄχθος, ἦτοι τὰ οἰκονομικὰ βάρη, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιέζετο ὁ λαός.

Διήρесе δὲ πάντας τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Τὰς καλλιτέρας δὲ δημοσίας θέσεις ἐλάμβανον οἱ πολῖται τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων. Οἱ δὲ τῆς κατωτέρας τάξεως πολῖται ἐλάμβανον μόνον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἀλλὰ δὲν ἐπλήρωνον φόρους.

Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας μέχρι τέλους τοῦ δεκάτου ἑβδόμου ὑπεχρεοῦντο νὰ γυμνάζωνται εἰς τὰς παλαιίστρας καὶ εἰς τὰ γυμνάσια. Τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν ἐδιδάσκοντο κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος οἱ παῖδες καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων. Σκοπὸς δὲ τῆς τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως ἦτο νὰ κατασταθῇ τὸ σῶμα ὠραῖον, ὑγιὲς καὶ ῥωμαλέον, ἢ δὲ ψυχὴ σώφρων καὶ ἐγκρατής. Κατ' ἀρχὰς οἱ παῖδες ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ γραμματιστοῦ

γραφῆν, ἀνάγνωσιν καὶ ἀριθμητικὴν, ἐχρησίμευον δὲ ὡς ἀναγνώσματα οἱ ποιηταὶ καὶ μάλιστα ὁ Ὅμηρος. Ἡ μουσικὴ περιελάμβανε τὸ ᾄσμα, τὴν λύραν καὶ τὴν κιθάραν. Εἰς δὲ τὰς ἰδιωτικὰς παλαίστρας καὶ τὰ δημόσια γυμναστήρια ἐδιδάσκοντο οἱ παῖδες καὶ οἱ ἄνδρες ὑπὸ τὰς ὀδηγίας καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ γυμναστοῦ. Κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος κατετάσσοντο οἱ νέοι μεταξὺ τῶν ἐφήβων καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ ὄπλα. Κατὰ τὸ δέκατον ἑνατον ὑπηρετοῦν ὡς περίπολοι ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς. Ἀπὸ δὲ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας ἐγίνοντο τέλειοι πολῖται καὶ ὑπηρετοῦν ὡς στρατιῶται ὑπὲρ τῆς πατρίδος μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ὡς ἂν παρίστατο ἀνάγκη. Καὶ ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ ἐν Σπάρτῃ, τὸ μάχεσθαι καὶ θνήσκειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐθεωρεῖτο ὁ εὐκλεέστατος τῶν θανάτων. Οἱ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκοντες ἐθάπτοντο μὲ μεγάλας τιμὰς, τὰ δὲ τέκνα τῶν ἀνέτρεφε καὶ ἐξεπαίδευεν ἡ πατὴρ. Αἱ Ἀθηναῖαι δὲν ἀνέδειξαν μόνον μεγάλους στρατηγούς, ὡς ἡ Σπάρτη, ἀλλὰ καὶ ἐξόχους ποιητὰς καὶ δεινοὺς ῥήτορας καὶ μεγάλους φιλοσόφους καὶ ἀρίστους καλλιτέχνας.

Ἄφ' οὗ δὲ ὁ Σόλων συνεπλήρωσε τὴν νομοθεσίαν του, κατέγραψε τοὺς νόμους αὐτοῦ καὶ διέταξε νὰ φυλάττωνται ἐν τῷ πρυτανείῳ καὶ νὰ ἰσχύωσιν ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη. Διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ δὲ νὰ μεταβάλῃ αὐτοὺς ἐν τῷ μεταξὺ, ἔκρινε καλὸν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐλπίζων ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ θὰ συνειθίσωσιν εἰς τοὺς νόμους του. Ὅθεν ὁ Σόλων μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Τότε, λέγεται, ὅτι μεταδὸς εἰς Σάρδεις, πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας, ἐπεσκέφθη καὶ τὸν Κροῖσον, τὸν βασιλέα αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἦτο περιβόητος διὰ τὰ πλοῦτη του. Ὁ Κροῖσος ἐπιδείξας εἰς τὸν Σόλωνα πάντας τοὺς θησαυροὺς του ἠρώτη

σεν αὐτόν: « Ἐγνώρισας ἄλλον ἄνθρωπον εὐδαιμονέστερον ἐμοῦ; » — « Ἐγνώρισα, » ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, « Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὅστις ἀπέκτησε καὶ τέκνα καλὰ καὶ ἐγγόνους καλοὺς, καὶ ἀφ' οὗ εἶδεν αὐτοὺς εὐτυχεῖς, ἀπέθανεν ἐνδόξως πολεμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ». — « Μετὰ τὸν Τέλλον ἐγνώρισας ἄλλον τινά; » ἠρώτησεν ὁ Κροῖσος. — « Τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίωνα », ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, « δύο νέους Ἀργεῖους ἀδελφοὺς λίαν ἠγαπημένους καὶ φιλομήτορας. Οὗτοι ἀνεδείχθησαν καὶ νικηταὶ εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, καὶ ἡμέραν τινά, ἐπειδὴ ἡ μήτηρ των ἦτο ἰέρεια τῆς Ἥρας καὶ ἠθελε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ναόν, οἱ δὲ βόες τῆς ἀμάξης ἐβράδυνον νὰ ἐλθωσιν, οἱ δύο καλοὶ ἀδελφοὶ ἐξεύχθησαν καὶ ἔσυραν αὐτοὶ τὴν ἄμαξαν μέχρι τοῦ ναοῦ θαυμαζόμενοι ὑπὸ πάντων. Ἡ δὲ μήτηρ των νύχθη εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς ὅτι πρᾶγμα εἶνε κάλλιστον ἐκ τῶν Θεῶν. Οἱ δύο νέοι ἐκοιμήθησαν, ἀλλὰ δὲν ἐξύπνησαν. Ἀπέθανον ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι ἐξετέλεσαν τὸ εὐσεβὲς αὐτῶν καθῆκον » — Ὁ Κροῖσος ὀργισθεὶς ἀνεφώνησεν: « Καὶ τόσον μηδαμινὴ εἶνε ἡ ἰδική μου εὐδαιμονία, ὥστε οὐδὲ ἰδιωτῶν μὲ ἔκρινες ἄξιον; » — « Βασιλεῦ Κροῖσε », ἀπάντησεν ὁ Σόλων, « **μηθένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε** ». Τοὺς λόγους τούτους ἐξετίμησε βραδύτερον ὁ Κροῖσος, ὅτε νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου κατεδικάσθη νὰ καῆ ζωντανός. Ἀναβίθασθεις δὲ ἐπὶ τῆς πυρᾶς δέσμιος ἀνεφώνησε τρίς: « ὦ Σόλων, Σόλων, Σόλων ». Ὁ Κύρος ἠρώτησε τίς εἶνε ὁ Σόλων, τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται εἰς τὴν δυστυχίαν του; Ἀφ' οὗ δ' ἔμαθε τὰ καθέκαστα, διέταξε καὶ κατεβίβασαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρᾶς καὶ ἀφῆκεν ἐλεύθερον.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ὁ Σόλων εὔρε τὴν πόλιν εἰς μεγάλην ταραχὴν ἕνεκα τῆς συγκρούσεως τῶν τριῶν κομμάτων. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ

κόμματος Πεισίστρατος κατέλαβε διὰ δόλου τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγεινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν.

Εἰς μάτην ὁ γηραιὸς Σόλων κατήλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ προέτρεπε τοὺς πολίτας νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἐλευθερίαν· οὐδεὶς προσεῖχεν εἰς τοὺς λόγους του διὰ τὸν φόβον τοῦ τυράννου. Ὁ Σόλων κατόπιν ἔζησεν ἡσύχως μέχρι βαθυτάτου γήρατος καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα περίπου ἔτων (559 π. Χ.)

§ 6. ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

(Η ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ)

Ὁ Μιλτιάδης κατήγετο ἐξ ἀρχαίας καὶ ἐπισημοτάτης οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου Ἐνυμφεύθη δὲ τὴν Ἥγησιπύλην θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Ὀλόρου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Κίμωνα. Πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ὑποτεταγμέναι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Περσῶν. Ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Σκυθῶν, διετάχθησαν οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ὁ Μιλτιάδης νὰ φυλάττωσι τὴν ἐπὶ τοῦ Ἴστρου γέφυραν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Ὁ Δαρεῖος ἠττήθη καὶ Σκύθαι ἰππεῖς προδραμόντες προέτρεψαν τοὺς φυλάττοντας τὴν γέφυραν νὰ διαλύσωσιν αὐτὴν καὶ καταστρέψωσιν οὕτω τὸν Δαρεῖον. Ὁ Μιλτιάδης παρεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ προέτρεψε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὁ Ἰστιαῖος, ὁ τύραννος τῆς Μπλίτου, ἀντέτεινε καὶ ἡ πρότασις ἀπερρίφθη. Μετ' ὀλίγον αἱ τῆς μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐπανεστάτησαν καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐπεμψαν εἴκοσι πλοῖα

καὶ στρατόν, ἡ δὲ Ἑρέτρια ἀπέστειλε τρία πλοῖα. Ὁ Δαρεῖος μετὰ ἑξαετείς ἀγῶνας κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀπέστειλε μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἑρετριεῖς. Ἄλλ' ὁ Μαρδόνιος ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, διότι ὁ μὲν στόλος αὐτοῦ ἐναυάγησε περὶ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἄθω, ὁ δὲ στρτός του κατεστράφη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ Θρακικῆς τινοῦ φυλῆς. Ὁ Δαρεῖος ταχέως παρασκευάσας νέον στόλον ἐξ ἑξακοσίων πλοίων

Ο ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ

ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ δικακιοχιλίων ἰππέων πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Δάτιν καὶ Ἄρταφέρην. Ὁ στόλος αὐτὸς καθυπέταξε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ κατέστρεψε τὴν Ἑρέτριαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε διὰ προδοσίας τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τῆς πολιορκίας μετὰ γενναίαν τῶν κατοίκων ἀντίστασιν. Κατόπιν οἱ Πέρσαι ἀπεβιδάσθησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐστρατοπέ-

δευσαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἅμα ἔμαθον τὴν ἀπόβασιν ταύτην τῶν Περσῶν, ἀμέσως ἔπεμψαν εἰς τὴν Σπάρτην ταχυδρόμον ζητοῦντες τὴν βοήθειαν αὐτῆς, καὶ ἐξαπέστειλαν δεκαστρηγούς τῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο καὶ ὁ Μιλτιάδης. Οἱ στρατηγοὶ συνελθόντες ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ συνεσκέφθησαν ἂν πρέπη νὰ συνάψωσιν μάχην πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Μιλτιάδης καὶ τρεῖς ἄλλοι τῶν στρατηγῶν εἶχον αὐτὴν τὴν γνώμην, οἱ πέντε δ' ἄλλοι ἐκ τῶν στρηγῶν εἶχον τὴν ἀντίθετον γνώμην, νὰ περιμείνωσιν τὴν ἐπικουρίαν. Ὁ πολέμαρχος Καλλιμάχος δὲν εἶχεν ἀκόμην ἐκφῆρασει γνώμην, ὁ δὲ Μιλτιάδης λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν ἔπεισε νὰ συνταχθῆ μετὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἀπεφασίσθη νὰ γείνη ἡ μάχη πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐκαστος τῶν στρατηγῶν ἐλάβδανε τὴν ἀρχηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ μεγάλου κινδύνου πάντες παρεχώρησαν τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Μιλτιάδην, ὡς τὸν ἱκανώτερον. Κατὰ δὲ τὴν δεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν συνεκροτήθη ἡ ἐνδοξος ἐν Μαραθῶνι μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν συνεπολέμησαν καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς αὐθόρμητοι προσδραμόντες ἐξ ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Πρῶτοι ἐφώρμησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Περσῶν τροχάδην. Οἱ Πέρσαι βλέποντες αὐτοὺς οὕτως ἐπερχομένους καὶ ἀνευ ἱππικοῦ ἐξέλαβον αὐτοὺς ὡς παράφρονας καὶ ἤρχισαν νὰ ῥίπτωσιν κατ' αὐτῶν πλῆθος βελῶν καὶ ἀκοντίων. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι διαπεράσαντες ἀστραπηδὸν τὸ διαχωρίζον αὐτοὺς διάστημα ἦλθον εἰς χεῖρας πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ μετὰ πολύωρον φονικὸν ἀγῶνα ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ κατεδίωξαν μέχρι τῆς παραλίας. Ἐκεῖ συνήφθη νέος φονικώτερος ἀγῶν, διότι

οἱ μὲν Πέρσαι προσεπάθουν νὰ σύρωσι πάλιν τὰ πλοῖά των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ἀποπλεύσωσιν, οἱ δὲ Ἕλληνας νὰ κυριεύσωσιν ἢ πυρπολήσωσιν αὐτά.

Ἐκ τῶν Περσῶν ἔπεσον κατὰ τὴν ἀξιωμανημόνευτον ταύτην μάχην 6400, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων 192, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ γενναῖος Καλλίμαχος, καὶ ὁ στρατηγὸς Σησιλαος καὶ ὁ ἀνδρεῖος Κυναίγειρος ἀποκοπεῖς τὴν χεῖρα διὰ πελέκεως, ὅτε συνέλαβεν ἐκ τῆς πρῦμνης μίαν τριήρη φεύγουσαν.

Ὁ περσικὸς στόλος ἀποπλεύσας ἐκεῖθεν ἐτράπη πρὸς τὸ Φάληρον. Ὄθεν ὁ Μιλτιάδης ἀφήσας ἐν Μαρθῶνι τὸν Ἀριστείδην μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς πρὸς φύλαξιν τῶν λαφύρων καὶ τῶν αἰχμαλώτων αὐτὸς ἔσπευσε μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ εἰς Ἀθήνας. Τὴν πρωΐαν οἱ βάρβαροι ἰδόντες τοὺς Ἕλληνας ἐστρατοπεδευμένους παρὰ τὸν Ἰλισσὸν δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀποδιβασθῶσιν, ἀλλ' ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης ἔφθασαν καὶ δισχίλιοι Σπαρτιᾶται κατεσπευσμένως διὰ νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἐπέστρεψαν εἰς Σπάρτην χωρὶς νὰ πολεμήσωσιν, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐπεσκέφθησαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἐμακάρισαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ ἐνδοξον αὐτῶν κατόρθωμα. Διότι πρώτην ἦδη φορὰν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἐνέπνεε φόβον εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπένειμαν εἰς τὸν Μιλτιάδην μεγίστας τιμὰς, ἀλλὰ τὸ τέλος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀξιολύπντον· διότι ζητήσας καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ δήμου ἑβδομήκοντα πλοῖα, στρατὸν ἱκανὸν καὶ χρήματα, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει, ὅτι θὰ ὤφελήσῃ καὶ θὰ δοξάσῃ τὰς Ἀθήνας, ἐξέπλευσε κατὰ τῆς Πάρου, ὅπως τιμωρήσῃ αὐτήν, διότι εἶχε συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Περσῶν, ἀλλὰ μετὰ πολιορκίαν ἑνὸς περιποῦ μινὸς πληγωθεὶς βα-

ρέως κατὰ τὸ σκέλος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος. Οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἀντίπαλοι κατηγοροῦσαν τὸν Μιλτιάδην, ὅτι ἐξηπάτησε τὸν δῆμον διὰ ψευδῶν ὑποσχέσεων, καὶ ἀπῆλθον τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς πρόστιμον πεντήκοντα ταλάντων διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος, ὁ δὲ υἱὸς του Κίμων πληρώσας τὸ πρόστιμον ἐκίδευσεν αὐτόν.

§ 7. ΔΕΩΝΙΔΑΣ

Ἡ ΕΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙΣ ΜΑΧΗ

Ὁ Δεωνίδας ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀλεξανδρίδου, ἀδελφὸς δὲ καὶ διάδοχος τοῦ Κλεομένους. Ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι ἦτταν ἤρχισε νὰ προπαρασκευάζῃ νέας δυνάμεις, ἵνα ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν αὐτοῦ ὁ Δαρεῖος ἀπέθανεν, ἀνέλαβε δὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Εἰρξης. Ὅθεν ἐν ἔτει 480 π. Χ. ὁ Εἰρξης ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἄγων ἐν ἑκατομμύριον καὶ ἐπτακοσίας χιλιάδας πεζῶν, ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἰππέων, ἐκτὸς τοῦ ἄλλου ἀναριθμήτου παρακολουθοῦντος ἀπολέμου πλῆθους, χίλια διακόσια ἐπτὰ πολεμικὰ πλοῖα, τρισχίλια φορτηγὰ καὶ πεντακοσίας χιλιάδας ναῦτας. Διαβάς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, χωρὶς νὰ συναντήσῃ κανὲν κώλυμα οὐδαμοῦ, ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπύλαι στενὴ πάροδος μεταξὺ τοῦ ὄρους Οἴτης καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ δι' αὐτῆς καὶ μόνης ἠδύνατό τις

νὰ εἰσέλθῃ ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἦτο δὲ τόσον στενὴ αὕτη εἰς τινα μέρη. ὥστε μία ἄμαξα μόνον ἠδύνατο νὰ διέλθῃ. Τὴν πάροδον ταύτην διέταχθη νὰ καταλάβῃ ὁ Λεωνίδας μετὰ τριακοσίων Σπαρτιατῶν, ἑξακισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ ἑξακισχιλίων ψιλῶν. Ἦγε δὲ τότε ὁ Λεωνίδας τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ συνετός. Ὁ Ξέρξης φθάσας πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν ἐσταμάτισεν ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας περιμένων καὶ τὴν ἀφίξιν τοῦ σιόλου του, καὶ διότι ἠλπίζεν ἴσως, ὅτι οἱ ἐκεῖ εὐάριθμοι Ἕλληνες θὰ φύγωσι μόνοι των. Ἐπεμψε δὲ ἐν τῷ μεταξὺ κατασκόπους διὰ νὰ ἴδῃ πόσοι εἶνε καὶ τί πράττουσιν. Ὅτε δ' ἔμαθεν, ὅτι ἄλλοι μὲν ἐγυμνάζοντο, ἄλλοι δὲ ἐκτένιζον τὰς μακρὰς κόμας των, ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων. Ἄλλ' ὁ Λεωνίδας ἀπήντησε λακωνικώτατα «**μολὼν λαβέ**», = (ἔλα νὰ τὰ πάρῃς). Τὴν πέμπτην ἡμέραν ὁ Ξέρξης ὀργισθεὶς διέταξε τοὺς Μήδους του νὰ συλλάβωσι τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς φέρωσι ζῶντας ἐνώπιόν του. Ἄλλ' ἀντὶ τούτου πολλοὶ ἐφονεύθησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν. Ἐπειτα ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε τοὺς καλουμένους ἀθανάτους, οἱ ὁποῖοι δεκακισχιλίοι ὄντες ἀπετέλουν τὴν βασιλικὴν φρουράν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπεκρούσθησαν, ἂν καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐπολέμησαν μὲ θαυμαστὴν ἀνδρείαν καὶ γενναϊότητα. Ὁ Ξέρξης τρεῖς ἀνετινάχθη ἀπὸ τοῦ θρόνου του καὶ ἤρχισε νὰ ἀπελπίζεται. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν Μαλιεύς τις, καλούμενος Ἐφιάλτης, προσελθὼν ἐξήγαγε τὸν Ξέρξην ἐκ τῆς ἀμφοκίνας ἐκεῖνης ὑποδείξας εἰς αὐτὸν στενὴν διόδον, ἥτις διὰ τοῦ ὄρους τῆς Οἴτης ἐφερεν εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ὅθεν εἰκοσακισχιλίοι Πέρσαι ὑπὸ τὸν Ὑδάρνην διὰ νυκτὸς βαδίσαντες διὰ τῆς στενῆς ἐκείνης διόδου κατέλαβον τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας μαθὼν τὴν κύ-

κλωσιν, τοὺς μὲν λοιποὺς συμμάχους ἀπέπεμψεν, αὐ-
 τὸς δ' ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν,
 ἵνα ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Παρέμειναν δὲ μετ'
 αὐτοῦ καὶ ἑπτακόσιοι γενναῖοι Θεσπιεῖς, ἵνα συναγω-
 νισθῶσι καὶ αὐτοὶ καὶ συναποθάνωσι τὸν εὐκλεέστα-
 τον ὑπὲρ πατρίδος θάνατον. Τὴν πρωΐαν οἱ Ἕλληνες,
 πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἐκ τῶν νώτων ὁ Ὑδάρνης, ἐφώρμησαν
 ἐκτὸς τοῦ προμαχῶνός των ἐπὶ τὰ βαρβαρικὰ πλήθη.
 Πλείστοι Πέρσαι κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων
 ἢ ἔπεσον εἰς τὴν θάλασσαν ἢ κατεπατήθησαν ὑφ'
 ἑαυτῶν. Οἱ Ἕλληνες, ἀφ' οὗ συνετριβήσαν τῶν
 πλείστων τὰ δόρατα, ἐξέβαλον τὰ ξίφη καὶ ἐξηκο-
 λούθησαν κατακόπτοντες τοὺς βαρβάρους. Ἄλλὰ πί-
 πτει ὁ Λεωνίδας καὶ περὶ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ συγκρο-
 τεῖται μάχη λυσσαλέα. Τετράκις δὲ οἱ Ἕλληνες τρέ-
 ψαντες τοὺς βαρβάρους ὑπεχώρησαν ἐντὸς τοῦ προ-
 μαχῶνος συγκομίζοντες καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Λεωνίδα
 καὶ συμπυκνωθέντες ἐπὶ μικροῦ τινος λόφου, ὅπου
 ἐξετελέσθη ἡ ἱερὰ αὐτῆ θυσία, ἔπεσον ἅπαντες μέχρις
 ἑνός. Ἐκ τῶν Περσῶν ἔπεσον εἰκοσακισχίλιοι, πολ-
 λοὶ μεγιστᾶνες καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου. Ἐπὶ τοῦ
 μικροῦ ἐκείνου λόφου ἰδρῦθη μετέπειτα ὑπὸ τῶν Ἑλ-
 λήνων χαλκοῦς λέων πρὸς τιμὴν τοῦ Λεωνίδου καὶ
 ἐπὶ στήλης ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς λακωνικὸν ἐπίγραμμα
 πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων.

« ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
 κείμεθα τοῖς ῥήμασι πειθόμενοι».

§ 8. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

(Η ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ 390 π.Χ.).

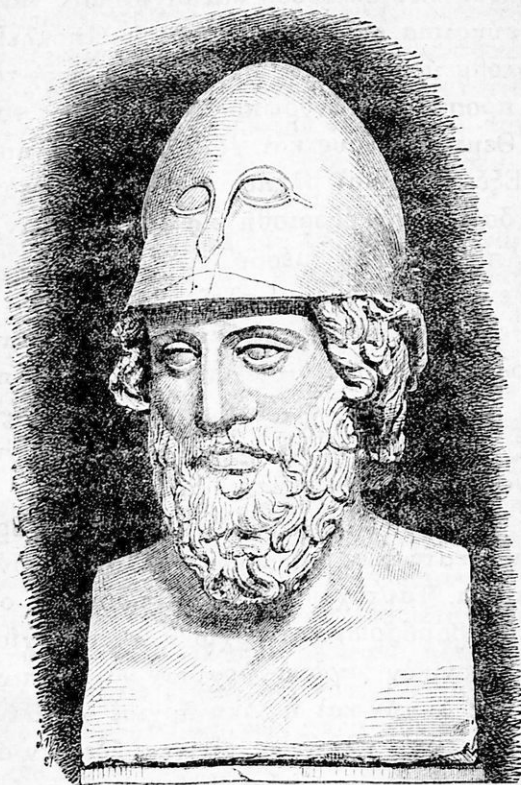
Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας
 ἦτο ἄστατος τὸν βίον καὶ λίαν ζωηρός, ἀλλὰ καὶ λίαν

ΙΣΤΟΡ. ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

3

φιλόδοξος. Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς συνεπολέμησεν, ἀφ' οὗ εἶδεν, ὅτι ὁ Μιλτιάδης ἔλαβε τόσας τιμὰς, ἤρχισε νὰ γίνηται σκεπτικός καὶ παρήτνησε τὰς διασκεδάσεις. Εἰς δὲ τοὺς ὀποροῦντας διὰ τὴν τοιαύτην μεταβολὴν ἔλεγεν, «ὅτι δὲν μὲ ἀφίνει νὰ ἡσυχάσω τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου». Τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Θεμιστοκλῆς ἐθεώρει ὡς ἀρχὴν μεγαλειτέρων ἀγῶνων. Μανθάνων δὲ καὶ τὰς προετοιμασίας τῶν Περσῶν κατενόησεν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ σωθῆ ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν πεζικῶν δυνάμεων καὶ κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ναυπηγήσωσι στόλον ἐξ ἑκατῶν νεῶν ἀπὸ τὰς προσόδους τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου. Ὅτε δὲ ὁ Λεωνίδαοσ κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπλευσεν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, κείμενον εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Εὐβοίας, ἵνα ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ περσικοῦ στόλου. Μετὰ τριήμερον δὲ ναυμαχίαν, ἀφ' οὗ ἔπεσεν ὁ Λεωνίδαοσ, ἠναγκάσθη καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος νὰ ἀποπλεύσῃ ἐκεῖθεν. Ναύαρχοσ τῶν Ἀθηναίων ἦτο τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις πλέων τελευταῖοσ ἐξήρχετο εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ἦσαν πόσιμα ὕδατα, καὶ ἐχάραττον ἐπὶ λίθων μεγάλα γράμματα, διὰ τῶν ὁποίων προέτρεπε τοὺς μετὰ τοῦ Εἰέρξου συνεκστρατεύοντασ Ἑλληνας τῶν Ἰωνικῶν πόλεων νὰ ἀποστατήσωσι κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ στρατὸσ τοῦ Εἰέρξου διαβάσ τὰς Θερμοπύλας ἐβάδιζεν ἀκωλύτωσ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐβλεπον, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτοῦ καὶ σώσωσι τὴν πόλιν των, εὐρίσκοντο δ' ἠναγκασμένοι νὰ τὴν ἐγκαταλίπωσιν. Ἰπῆρχε δὲ καὶ χρῆσμοσ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, «ὅτι μόνον τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ σώσωσι τὴν Ἑλλάδα». Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξηγῶν τὸν χρῆσμόν εἶπεν, ὅτι ξύλινα τεῖχη τὸ μαντεῖον ἐννοεῖ τὰ πλοῖα καὶ ἐκεῖ πρέπει νὰ καταφύγωσιν. Ὅθεν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέισθησαν νὰ καταλί-

πωσι τὴν πόλιν τῶν. Καὶ οἱ μὲν δυνάμενοι νὰ φερῶ-
σιν ὄπλα ἐπεβιάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ γέροντες,
αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, μετεβιάσθησαν ἄλλοι
μὲν εἰς τὴν Αἴγινα, ἄλλοι εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ ἄλ-
λοι εἰς τὴν Τροιζῆνα.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Ἄπέναντι τῶν χιλίων διακοσίων ἑπτὰ πλοίων τοῦ
Ξέρξου οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν τριακόσια ἑβδομήκον-
τα ἰόκτῳ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σαλαμίνας. Ἐν τούτοις
κατὰ πλειοψηφίαν ἀπεφασίσθη νὰ καταλίπῃσι τὴν
Σαλαμίνα οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν λιμέ-

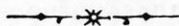
να τῶν Κεγχρεῶν, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ ἔχῃσι βοηθὸν καὶ τὸν ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου παρατεταγμένον στρατὸν τῶν Πελοποννησίων. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς θέλων νὰ ναυμαχήσωσιν ἐν Σαλαμῖνι διεμήνυσε κρυφίως εἰς τὸν Ξέρξην, «ὅτι, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἐτοιμάζονται νὰ ἀποπλεύσωσιν ἐκ φόβου καὶ διχονοίας, παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία εἰς αὐτὸν νὰ τοὺς ἀποκλείσῃ καὶ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ ὅλους». Μετ' ὀλίγον περὶ τὸ μεσονύκτιον προσῆλθεν ἄνθρωπος ἐξωθεν τῆς ναυαρχίδος τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἐζήτηι νὰ ὀμιλήσῃ πρὸς αὐτόν. Ἐξέρχεται καὶ βλέπει ἐνώπιόν του τὸν Ἀριστείδην, ὅστις εἶχεν ἐξορισθῆ εἰς τὴν Αἴγινα, καὶ ὅστις ἤδη πλεύσας διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἀναγγέλλει, ὅτι τὰ ἐχθρικά πλοῖα κατέλαβον τὴν ὁδὸν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀποκαλύπτει τὸ στρατήγημά του, οἱ δύο πολιτικοὶ ἐχθροὶ συμφιλιοῦνται καὶ ἀποφασίζουσι νὰ συναγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Οἱ δ' Ἕλληνες καὶ θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ἠναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσωσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου πρῶτοι ἐφώρμησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν βαρβάρων ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα. Ταυτοχρόνως ἀντήχησαν καὶ οἱ ἀλλαγαμοὶ τῶν βαρβάρων καὶ ἤρχισεν ἡ ναυμαχία. Μετὰ πολύωρον φονικὸν ἀγῶνα ἤρχισαν νὰ τρέπωνται οἱ βάρβαροι εἰς φυγὴν καὶ ἡ νίκη ἤρχισε νὰ κλίνη ὀριστικῶς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔδειξαν ἀπαραδειγμάτιστον ἀνδρείαν, διότι εἶχον τὴν συναίσθησιν, ὅτι μάχονται ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ἡ ναυμαχία διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν τοὺς βαρβάρους κυριεύσαντες καὶ βυθίσαντες ὑπὲρ 200 τριήρης, αὐτοὶ δὲ ἀποβαλόντες περὶ τὰς 40. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου οἱ Ἕλληνες συλλέξαντες τοὺς ναυαγούς των ἔστησαν ἐπὶ τῆς παρακειμένης νήσου, Ψυτταλείας, τρόπαιον. Ὁ Ξέρξης, ὅστις καθήμενος ἐπὶ

χρυσού θρόνου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Αἰγάλεω ἐθεώρει τὴν ναυμαχίαν, ἐγένετο περίτρομος καὶ ἀπεφάσισε νὰ φύγη τὸ ταχύτερον ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν. Προαποστείλας δὲ τὸν στόλον του εἰς Ἑλλάσποντον, ἵνα μὴ τυχὸν πλεύσωσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διαλύσωσι τὰς γεφύρας, αὐτὸς ἐβάδισε διὰ ξηρᾶς μὲ τὸν πεζικὸν στρατὸν καὶ μετὰ τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν πορείαν πλήρη κακουχιῶν καὶ στερήσεων ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον καὶ εὐρὼν τὰς γεφύρας ὑπὸ τρικυμίας διαλελυμένας διεπέρασεν εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ πλοιαρίου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν διεφνημίσθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὡς σωτὴρ αὐτῆς. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἐπεσκέφθη τὴν Σπάρτην, οἱ Σπαρτιῶται ἀπένειμαν εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὰς τιμὰς. Τῷ ἔδωκαν στέφανον ἐκ κλάδου ἐλαίας, ὡς ἀριστεῖον φρονήσεως, καὶ τῷ ἐδώρησαν τὸ καλλίτερον ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ἀργμάτων, τριακόσιοι δὲ νέοι ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιφανῶν συνώδευσαν αὐτὸν μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Λακωνικῆς. Ὅτε δ' ἐπεσκέφθη τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, πάντες ἀφήσαντες τοὺς ἀγωνιζομένους ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν παρακολουθοῦντες μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐπευφημοῦντες. Τόσον δὲ πολὺ νύχαριστήθη ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥστε εἶπεν, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔλαβε τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀγώνων του. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνήργησε νὰ ἀνοικοδομηθῶσιν αἱ Ἀθῆναι μεγαλειότεραι καὶ λαμπρότεραι καὶ περιτείχισεν αὐτὰς παρὰ τὴν θέλησιν τῶν Λακαϊδεμόνιων. Ἀλλ' ἡ δόξα αὕτη τοῦ Θεμιστοκλέους ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐξωστρακίσωσιν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπὶ ἑξ ἔτη διέτριψεν εἰς τὸ Ἄργος, κατόπιν δὲ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις κατέφυγεν εἰς τὸν τότε βασιλεύοντα Ἄρταξέρξην, υἱὸν τοῦ Ξέρξου. Ὁ Ἄρταξέρξης ἡσθάν-

ἠα μεγάλην χαρὰν καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα πολύτιμα δῶρα. Λέγεται δ' ὅτι ὁ μονάρχης τῆς Περσίας ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν Θεμιστοκλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς μὴ θέλων μῆτε προδότης νὰ φανῆ τῆς πατρίδος, μῆτε ἀγνώμων πρὸς τὸν Ἄρταξέρξην διὰ τὰς μεγάλας του περιποιήσεις. ἔπιε δηλητήριο καὶ ἀπέθανεν ἐν Μαγνησίᾳ εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα πέντε ἐτῶν (458 π. Χ.).

§ 9. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Ἀριστείδης ὁ Ἀθηναῖος ἦτο υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου. Ἦτο δὲ πρῶτος τὸν χαρακτῆρα καὶ αὐστηρὸς εἰς τὸ καθῆκόν του καὶ τόσο δίκαιος, ὥστε ἐπωνομάζετο ὁ **Δίκαιος Ἀριστείδης**. Εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην συνηγωνίσθη λαμπρῶς ὡς εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς μετριοφροσύνης καὶ φιλοπατρίας παραχωρήσας αὐτὸς καὶ πείσας καὶ τοὺς ἄλλους νὰ παραχωρήσωσι τὴν ἀρχηστρατηγίαν εἰς τὸν Μιλτιάδην. Μετὰ τὴν νίκην εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ φύλαξις τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος οἱ Ἀθηναῖοι τιμῶντες αὐτὸν ἐξέλεξαν ἀρχοντα. Ἀλλ' ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ ἀντίπαλος, ὁ Θεμιστοκλῆς, κατῴρθωσε νὰ τὸν ἐξοστρακίσῃ. Ἦτο δὲ ὁ ἐξοστρακισμὸς δεκαετῆς ἐξορία, καὶ ἐλέγετο ἐξοστρακισμὸς, διότι τὸ ὄνομα τοῦ μέλλοντος νὰ ἐξορισθῆ ἔγράφετο ἐπὶ ὄστρακου, τὸ ὁποῖον ἐρρίπτετο ἐντὸς κάλλης ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Γενομένης δὲ ἀπαριθμύσεως ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, ἂν εὕρισκοντο ἐξ ἑξακοντῶν ὄστρακα φέροντα τὸ ὄνομα πολίτου τινός, ὅστις καθίστατο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν, εἴτε διὰ τὸν πλοῦτόν του, εἴτε διὰ τὴν δημοτικότητά του,

ὁ πολίτης αὐτὸς ἐξωρίζετο. Λέγεται δ' ὅτι, ἐν ᾧ ἐνεγράφητο τὰ ὄστρακα διὰ τὸν Ἀριστείδην, προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ἀγράμματός τις χωρικός καὶ τὸν παρεκάλει νὰ γράψῃ ἐπὶ τοῦ ὄστράκου τὸ ὄνομα Ἀριστείδης. «Καὶ τί κακὸν σοῦ ἔκαμεν ὁ Ἀριστείδης;» ἠρώτησεν αὐτόν. — «Κανέν, οὐδὲ γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ ἀκούω νὰ τὸν ὀνομάζουν ἀκατάπαυτα δίκαιον», ἀπεκρίθη ὁ χωρικός. Ὁ Ἀριστείδης δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλ' ἔλαβε τὸ ὄστρακον καὶ ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομά του. Ἀπερχόμενος δὲ εἰς τὴν ἐξορίαν ἀνύψωσε τὰς χεῖράς του καὶ νύχθη εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἵνα μηδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι περιέλθωσιν εἰς

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν ἐνθυμηθῶσιν. Ὅτε δὲ ὁ περσικὸς στόλος περιέζωσε τὸν ἑλληνικὸν στόλον εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὁ Ἀριστείδης ἔσπευσεν ἐξ Αἰγίνης, ὅπου ἔμενεν ἐξόριστος, νὰ συναγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἐπιθαίνων μικροῦ πλοιαρίου μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του καταπλέει εἰς τὴν Σαλαμίνα διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Προσκαλέσας δὲ κατ' ἰδίαν τὸν Θεμιστοκλέα εἶπε πρὸς αὐτὸν τοὺς ἐξῆς ἀξιωμανημονεύτους λόγους. «Εἶνε καιρὸς, ᾧ Θεμιστοκλείς, νὰ ἀφήσωμεν τὰς παιδαριώδεις ἡμῶν ἔριδας καὶ νὰ φροντίσωμεν πῶς νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα».

Ὁ Ἀριστείδης ἠγωνίσθη γενναίως ἐν Σαλαμῖνι καὶ καταλαβὼν μὲ τινὰς Ἀθηναίους τὴν Ψυττάλειαν ἐφόνευσε πάντας τοὺς ἐπ' αὐτῆς ἀποβιβασθέντας Πέρσας καὶ ἔστησε τρόπαιον.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου παρέμεινεν ἐν Θεσσαλία ὁ Μαρδόνιος μὲ τριακοσίας χιλιάδας ἐκλεκτοῦ στρατοῦ διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Προσεπάθησε δὲ μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐπεμψε λοιπὸν πρέσβεις καὶ ὑπέσχετο νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν των, νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς πολλὰ χρήματα καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἡγεμόνας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἂν θελήσωσι νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτοῦ ἢ τοῦλάχιστον νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι. Οἱ Σπαρτιᾶται φοβούμενοι, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι πεισθῶσιν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ τοὺς ἀπτρέψωσιν, ὑπέσχοντο δὲ ὅτι αὐτοὶ ἀναλαμβάνουσι νὰ διαθρέψωσι τὰς οἰκογενείας των, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ὁ πόλεμος. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ Ἀριστείδου πρὸς μὲν τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπήντησαν· «Δὲν ὀργιζόμεθα τόσον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι νομίζουσιν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθῶσι διὰ χρημάτων, ὅσον ὀργιζόμεθα ἐναντίον σας, οἱ ὁποῖοι ἀποβλέπετε μόνον εἰς τὴν σημερινὴν μὸς πενίαν καὶ λησμονεῖτε τὴν προτέραν ἀνδρείαν καὶ ἀρετὴν ἡμῶν.» Πρὸς δὲ τοὺς πρέσβεις τοῦ Μαρδονίου εἶπον· «Ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος οὗτος πορεύεται τὴν αὐτὴν πορείαν, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος των, τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ἐλεηλάτησαν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἱερῶν των, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἔκαυσαν καὶ ἐβεβήλωσαν». Ὁ Μαρδόνιος ὀργισθεὶς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐλεηλάτησε τὴν χώραν καὶ κατέκαυσεν ἐκ δευτέρου τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εἶχον ἐγκαταλίπει καὶ πάλιν οἱ Ἀ-

θηναῖοι. Μαθὼν δὲ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι ἐπέρχεται ὁ στρατός τῶν Πελοποννησίων, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖ παρὰ τὰς Πλαταιὰς συνήφθη ἡ τελευταία ἐν Ἑλλάδι μάχη κατὰ τῶν Περσῶν (479 π. Χ.). Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς περιφανεστάτην νίκην συνελθόντες οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, ὅπως ἐλευθερώσωσι καὶ τὰς ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ. Ὁ Ἀριστείδης ὥρισε τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον ἤθελεν εἰσφέρειν ἑκάστη πόλις. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη καὶ ἡ διαχείρισις τῶν χρημάτων τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου. Ἄλλ' ἂν καὶ διεχειρίσθη τόσα ἑκατομμύρια, ἀπέθανε πένης μὴ ἔχων μηδὲ τὰ ἐξοδα τῆς ταφῆς του. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήδευσαν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ, τῷ ἀνήγειραν μνημεῖον μεγαλοπρεπὲς ἐν Φαλήρῳ, ἐπροίκισαν τὰς θυγατέρας του καὶ ἔδωσαν μεγάλα δῶρα εἰς τὸν υἱὸν του.

§ 10. ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Η ΕΝ ΠΛΑΤΑΙΑΙΣ ΜΑΧΗ (379 π.Χ.)

Ὁ Πausanίας ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομβρότου, ἔλαβε δὲ τὴν βασιλείαν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Πλειστάρχου, υἱοῦ τοῦ ἐν Θερμοπύλαις πεσόντος Λεωνίδου. Ὁ Μαρδόνιος, ἀφ' οὗ ἐφυρπόλησε τὰς Ἀθήνας, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ περιχαρᾶ κωθεῖς ἐντὸς μεγάλου ξυλίνου τετραγωνικοῦ στρατοπέδου. Εἶχε δὲ τριακοσίας χιλιάδας Περσῶν ἐκτὸς τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλων συμμάχων. Ὁ δὲ Ἑλληνικός στρατός ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πausanίου, συγκεκείμενος ἐξ ἑκατὸν δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐστρατοπέδευσε

παρὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος, ἐπειδὴ ἐφοβείτο ἐκ τοῦ ἵππικοῦ τῶν βαρβάρων νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πεδιάδα. Ἄλλ' ὁ Μαρδόνιος προσέβαλε καὶ ἐκεῖ τοὺς Ἕλληνας πέμψας τὸ ἄριστον αὐτοῦ ἵππικὸν ὑπὸ τὸν ἵππαρχον Μασίστιον. Τὸ μέρος ὄμως ἦτο λίαν ἀνώμαλον καὶ ἀκατάλληλον εἰς ἵππικὴν ἐξοδον, ἥτις καὶ ἀπεκρούσθη, καὶ τὸ δεινότερον ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Μασίστιος. Ἐκ τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ λαβόντες θάρρος οἱ Ἕλληνες κατήλθον εἰς πεδινώτερον μέρος καὶ ἐστρατοπέδευσαν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ παρὰ τὰς Ὑσιάς.

Ἀπέναντι δ' αὐτῶν μεταστρατοπεδεύσας ἀντιπαρετάχθη καὶ ὁ Μαρδόνιος. Οὕτω δὲ ὁ Ἀσωπὸς διεχώριζε τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλ' οὔτε οὔτοι, οὔτε ἐκεῖνοι ἤρχιζον τὴν μάχην, διότι οἱ μάντιες εἶχον προειπεῖ, ὅτι θὰ ἠττηθῶσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες πρῶτοι ἠθέλον κάμῃ τὴν ἐπίθεσιν. Οὕτω δὲ παρήλθον δέκα ἡμέραι. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες περιῆλθον εἰς δεινὴν ἀμνηχανίαν, διότι οἱ Πέρσαι ἠμπόδιζον αὐτοὺς νὰ λαμβάνωσιν ὕδωρ ἀπὸ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν καὶ ἀπὸ τὴν Γαργαφίαν κρήνην, τὴν ὁποίαν κατέχωσαν, διέκοψαν δὲ καὶ τὴν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συγκοινωνίαν καταλαμβάνοντες τὸν Κιθαιρῶνα. Ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ μεταστρατοπεδεύσωσιν εἰς θέσιν καταλληλοτέραν πρὸς τὰς Πλαταιάς. Ἀνεχώρησαν δ' ἐκεῖθεν νύκτα μὲ μεγάλην ἀταξίαν διαχωρισθέντες εἰς τρία μέρη. Ὁ Μαρδόνιος τὴν ἀναχώρησιν ταύτην ἐξέλαβεν ὡς φυγὴν καὶ ἀμέσως διέταξε γενικὴν καταδίωξιν. Κατέβηθασε δὲ τοὺς τελευταῖον ἀναχωρήσαντας Λακεδαιμονίους, οἵτινες προτάξαντες τὰς ἀσπίδας τῶν ἐδέχοντο ἀκίνητοι τὰ βέλη τῶν πολεμίων· διότι ὁ Πausanίας εἶχε διατάξει αὐτοὺς νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα καὶ νὰ μὴ κινήθωσιν, ἕως οὔ γίνωσιν αἱ θυσίαι καὶ φανῶσιν αἴσια τὰ σφάγια. Πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν μένοντες

ἀκίνητοι εἰς τὰς θέσεις των, ὁ δὲ Πausανίας πλήρης ἀγωνίας ἀνύψωσε τὰς ἑχέρας πρὸς τὸν ἐκείθεν φαινόμενον ναὸν τῆς Ἥρας καὶ εἶπε μετὰ δακρύων : « Ἄν δὲν εἶνε θέλημα τοῦ θεοῦ νὰ νικήσωμεν, ἢς ἀποθάνωμεν, ἀλλὰ τουλάχιστον νὰ ἀποδείξωμεν εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὅτι εἴμεθα ἄνδρες γενναῖοι καὶ γνωρίζομεν καὶ νὰ μαχώμεθα καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν μαχόμενοι». Αἰφνης οἱ μάντιες κηρύττουσιν, ὅτι αἱ θυσίαι προμηνύουσι νίκην καὶ ὁ Πausανίας διατάσσει τὴν ἐφοδον. Ὁ ἀγὼν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐξηκολούθει φονικὸς καὶ πεισματώδης Ὁ Μαρδόκιος περιερχόμενος ἐφιππος τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἐνεθάρρουνεν αὐτὸν καὶ πολὺ ἐπίεσε τοὺς Ἕλληνας. Ἄλλ' ὅτε οὗτος ἔπεσεν, οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ καταδιωκόμενοι διεπέρασαν τὸν Ἄσωπὸν καὶ ἐνεκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ ξυλίνου ἑαυτῶν στρατοπέδου. Ἄλλ' οἱ καταδιώκοντες Ἕλληνες ἐκυρίευσαν αὐτὸ μετὰ πεισματώδη μάχην, καὶ ἐκ τῶν τριακοσίων χιλιάδων Περσῶν μόλις τρισχίλιοι διεσώθησαν καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον τῶν Περσῶν Ἀρτάβαζον, οἵτινες οὐδόλως ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην. Ὁ Πausανίας μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην θεωρῶν τὴν νίκην ὡς ἴδιον κατόρθωμα ἔγεινε λίαν ἀλαζών. Μάλιστα δέ, ἀφ' οὗ ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον καὶ ἠχμαλώτισεν πολλοὺς πλουσίους Πέρσας καὶ ἔλαβε πλουσιώτατα λάφυρα, συνέλαβε τὴν φιλόδοξον ἰδέαν νὰ γείνη καὶ γαμβρὸς τοῦ Εἰρξου καὶ σατράπης τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν ἐλευθερώσας τινὰς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων Περσῶν διεμήνυσε δι' αὐτῶν τὰ σχέδιά του εἰς τὸν Εἰρξην, ὑποσχόμενος νὰ ὑποδουλώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Εἰρξης ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασίν του. Ἐκτοτε ὁ Πausανίας ἤρχισε νὰ ἐνδύηται πολυτελῶς καὶ νὰ ζῆ ὡς Πέρσης μονάρχης, νὰ φέρηται δὲ ὑβριστικῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἐνεκα τούτου ἀνεκλήθη

εις Σπάρτην καὶ δικασθεὶς ἠθώθη δι' ἔλλειψιν ἀποδείξεων, ἀλλὰ καθηρέθη τῆς ἀρχῆς. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἀποδειχθείσης τῆς ἐνοχῆς του καὶ μέλλων νὰ συλληφθῆ, κατέφυγεν ὡς ἰκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῦ Ἀθηνᾶς. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ νόμοι δὲν ἐπέτρεπον νὰ ἀποσύρῳσιν αὐτὸν ἐκεῖθεν διὰ τῆς βίας, οἱ ἔφοροι διέταξαν νὰ ἀφαιρεθῆ ἡ στέγη τοῦ ναοῦ καὶ νὰ τειχισθῆ ἡ θύρα, ἵνα ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους. Λέγεται δὲ μάλιστα, ὅτι τὸν πρῶτον λίθον ἔθηκεν ἡ μήτηρ του Θεανώ. Ὅτε δ' ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ ἐξήγαγον αὐτὸν τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ μὴ μολυνθῆ οὗτος. Τοιοῦτον ἄδοξον τέλος ἔλαβεν ὁ Πausanias, ὅστις τυφλωθεὶς ἐκ τῆς φιλοδοξίας κατήσχυνε τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς στρατηγὸς ἐν Πλαταιαῖς ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

§ II. ΚΙΜΩΝ

(504—449 π. X.)

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος, καὶ τῆς Ἀγνσιπύλης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς θράκης Ὀλόρου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 504 π. X. Ἐπειδὴ δ' ἔμεινεν ὀρφανὸς πολὺ νέος, ἔζη βίον ἄστατον καὶ δὲν ἐδιδάχθη οὔτε μουσικὴν, οὔτε ῥητορικὴν, ἀλλ' εἶχεν ἐξοχα φυσικὰ προτερήματα, εὐφυΐαν, φιλοτιμίαν καὶ γενναιότητα. Ὁ Ἀριστείδης διαγνοὺς ταῦτα καὶ χειραγωγήσας αὐτὸν ἐπιδεξίως παρεκίνησε νὰ μεταβάλλῃ διαγωγὴν. Οὕτω δὲ ἠδυνήθη νὰ ἀναδείξῃ σπανίας πολεμικὰς ἀρετάς. Τὸ ἐνδοξον αὐτοῦ πολεμικὸν στάδιον ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς προέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταλίπωσι τὴν πόλιν των καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, πρῶτος ὁ Κίμων ἀ-

νέβη φαιδρός εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἀφιερῶσας εἰς τὴν Ἀθηνῶν ἵππου χαλινὸν ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς ἐκεῖ κρεμαμένας ἀσπίδας, προσπυχήθη εἰς τὴν Ἀθηνῶν καὶ κατνυθύνθη εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Κίμωνος ἐνέπνευσε θάρρος καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας· Διηγωνίσθη δὲ γενναίως εἰς τὴν ναυμαχίαν. Μετὰ τὰ προδοτικὰ δὲ σχέδια τοῦ Πausανίου

KIMΩN

οἱ σύμμαχοι ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Κίμωνα καὶ τὸν Ἀριστείδην. Ὁ Κίμων κατὰ πρῶτον ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ ἐκυρίευσε τὴν Ἠϊόνα, φρούριον ὀχυρώτατον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Περσῶν Βόγης μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ συνεκάν μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τοὺς θησαυροὺς του. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Κίμων ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς νήσου Σκύρου τοὺς Δόλοπας πειρατὰς. Ἐρευνήσας δὲ καὶ ἀνευρῶν ἐκεῖ καὶ τὰ ὄστα τοῦ Θουσέως τὰ μετεκόμισεν εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ Ἀθη-

ναῖοι τὰ ἔθαψαν μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ναόν, τὸ **Θησεῖον**, τὸ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενον.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κίμων ἄγων διακοσίας τριήρεις Ἀθηναϊκὰς καὶ ἑκατὸν συμμαχικὰς ἐξέπλευσε κατὰ τῶν Περσῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐξεδίωξεν ὄλας τὰς περσικὰς φρουρὰς ἀπὸ τῶν ἐν Καρία καὶ Κιλικία ἑλληνικῶν πόλεων. Ἐπειτα δὲ κατετρόπωσε τὸν περσικὸν στόλον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ τῆς Παμφυλίας καταβυθίσας διακοσίας τριήρεις. Παρευθὺς δ' ἀποβιδάσας τοὺς ὀπλίτας του εἰς τὴν ξηρὰν κατετρόπωσε καὶ τὸν πλησίον τῆς παραλίας παρατεταγμένον περσικὸν στρατὸν εἰς μάχην φονικωτάτην. Ἐξασφάλισας δὲ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λάφυρα ἐπέπλευσε πάραυτα κατὰ τοῦ φοινικικοῦ στόλου, ὅστις ἤρχετο πρὸς βοήθειαν τοῦ περσικοῦ, καὶ συναντήσας αὐτὸν κατέστρεψεν ἅπαντα, συγκείμενον ἐξ 80 πλοίων (467). Ἡ τριπλῆ αὕτη νίκη τοῦ Κίμωνος ἐθεωρήθη ἐν τῶν λαμπροτάτων κατορθωμάτων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἐκ τῶν πλουσιωτάτων λαφύρων ἄλλα μὲν ἐδαπανήθησαν πρὸς αὔξησιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἄλλα δὲ πρὸς ὀχύρωσιν καὶ καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, μέρος δ' ἐξ αὐτῶν ἔλαβε καὶ ὁ Κίμων, ὅστις ἐδείχθη λίαν γενναιόδωρος πρὸς τοὺς πένπτας.

Ἐν ἔτει δὲ 464 φοβερός σεισμὸς συνεκλόνησε τὴν Σπάρτην, πᾶσαι δὲ σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέπεσον καὶ εἴκοσι χιλιάδες ψυχῶν ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἑρείπια. Ἐπωφελούμενοι δ' ἐκ τούτου οἱ Ἐἰλωτες καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἐπανεστάτησαν καὶ κατέλαβον τὴν Ἰθώμην. Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ μακρὸν πόλεμον ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν ἀρχαίων συμμαχῶν, Ἀθηναίων, Πλαταιέων καὶ Αἰγινητῶν. Ὁ Κίμων ἐπεισε τοὺς συμπολίτας του νὰ βοηθήσῃσι τὴν Σπάρτην καὶ αὐτὸς ὁ Κίμων δ-

πεστάλη πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς μὲ τετρακισχιλίους ὀπλίτας.

Οἱ Σπαρτιᾶται ὄμως ὑποπτευθέντες τοὺς Ἀθηναίους ἀπέπεμψαν εὐσχήμως αὐτούς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀγανακτήσαντες ἐξωστράκισαν τὸν Κίμωνα καὶ διέλυσαν τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίαν. Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν. Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ συναντήθησαν παρὰ τὴν Τάναγραν τῆς Βοιωτίας. Πρὸ τῆς μάχης προσῆλθεν ὁ ἐξόριστος Κίμων καὶ ἐζήτησεν ὡς ἰδιαιτέραν χάριν παρὰ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν νὰ πολεμήσῃ καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Ἡ παράκλησις του δὲν εἰσηκούσθη, διότι ἦτο δῆθεν φίλος τῶν Σπαρτιᾶτων, καὶ ἀπῆλθε καταλυπημένος. Ἀφῆκε δὲ τὴν πανοπλίαν του εἰς τοὺς φίλους του καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἀγωνισθῶσι γενναίως καὶ νὰ διαψεύσωσι διὰ τῶν ἔργων τὰς ὑπονοίας τῶν ἀντιπάλων του. Καὶ ἀληθῶς ἐκεῖνοι τόσον γενναίως ἠγωνίσθησαν, ὥστε ἔπεσον πάντες, ὄντες περὶ τοὺς ἑκατόν. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἦτταν θαυμάζοντες τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Κίμωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας κατὰ πρότασιν μάλιστα τοῦ ἀντιπάλου του Περικλέους. Ὁ Κίμων ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας συνεφιλίωσε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην καὶ ἔπεισε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ἐξοπλίσας δὲ διακοσίας τριήρεις ἐξέπλευσεν ἐπὶ τὴν Κύπρον, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τὸν ἑνδοξον αὐτοῦ βίον πολιορκῶν τὸ Κίτιον (449 π. Χ). Ἐκπνέων δὲ παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς νὰ ἀποκρύψωσι τὸν θάνατόν του καὶ νὰ ἀποπλεύσωσιν εἰς Ἀθήνας. Κατὰ δὲ τὸν ἀπόπλουον συναντήσαντες οὗτοι τὸν στόλον τῶν πολεμίων παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου κατεναυμάχησαν αὐτόν, καταδιώξαντες δὲ καὶ τοὺς εἰς τὴν νῆσον καταφυγόντας ἐνίκησαν δευτέραν

νίκην. Τὰς νίκας ταύτας ἐπεσφράγισεν ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν συναφθεῖσα **Κεμώνειος εἰρήνη**, καθ' ἣν ὁ μὲν βασιλεὺς τῶν Περσῶν ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρας πάσας τὰς ἑλληνικὰς παραλίους πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τὰ δ' στρατεύματα αὐτοῦ νὰ μένωσι μακρὰν τῆς θαλάσσης εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἡμερῶν καὶ πολεμικὸν πλοῖον νὰ μὴ πλέῃ ἐνδότερον τῶν Συμπληγάδων πετρῶν καὶ τῶν Χελιδονέων νήσων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὑποχρεοῦντο νὰ παύσωσιν ἔχοντες ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Αἰγύπτου.

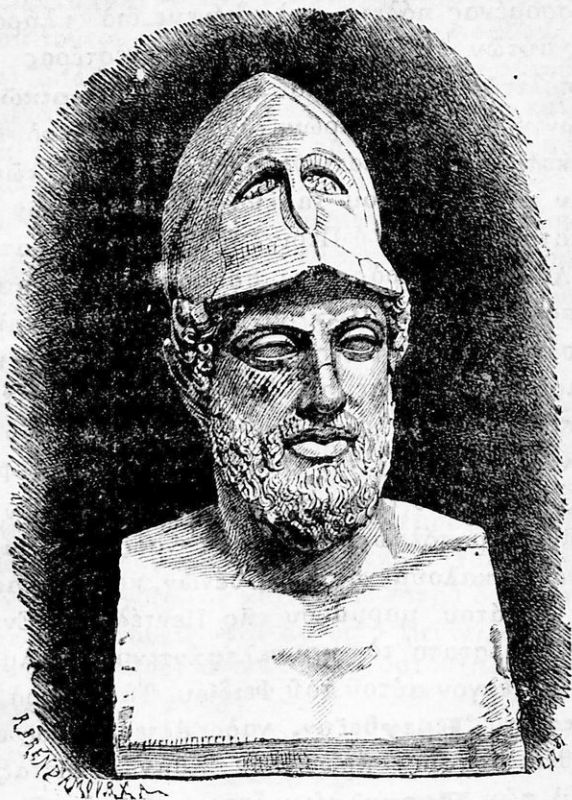

§ 12. ΠΕΡΙΚΛΗΣ

(495—429 π. Χ.)

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀθηναίου Εὐανθίππου, ὅστις εἶχε νικήσει τοὺς Πέρσας ἐν Μυκάλῃ, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἐγεννήθη δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 493 π.Χ. Ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ σπάνια σωματικὰ καὶ πνευματικὰ προτερήματα, τὰ ὅποια ἐτελειοποίησεν ἡ καλλίστη ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσις. Ἐξεπαιδεύθη δὲ ὑπὸ τῶν σοφωτέρων διδασκάλων, τῶν ὁποίων ἐπιφανέστερος ἦτο ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας, ὅστις κατ' ἐξοχὴν διεμόρφωσε τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τοῦ βίον ἦτο λίαν μέτριος καὶ συνετός. Ἀπέφευγε τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰ συμπόσια καὶ μόνον εἰς τὸν οἶκόν του συναναστρέφετο μὲ τοὺς ἐξοχωτέρους ἀνδρας τῆς ἐποχῆς, μετὰ τῶν ὁποίων συνδιελέγετο περὶ σπουδαίων ἀντικειμένων. Λίαν ἐνωρὶς ὁ Περικλῆς διέπρεψεν ὡς στρατιωτικὸς καὶ μάλιστα ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ, καὶ ὡς τοιοῦτος προσείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ. Ἀπέφευγεν ὁμῶς νὰ συχνάζῃ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς

αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σπανίως ὠμίλει καὶ μόνον ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ σπουδαίων ζητημάτων. Ἦτο δὲ εὐγλωττος καὶ δεινὸς ῥήτωρ. Ὅσακις ὠμίλει, ἀπέφευγε τὰς χειρονομίας καὶ οἱ λόγοι του ἔκαμνον μεγάλην ἐντύπωσιν. Καὶ ἔφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ Κίμων, εἶχε

ΠΕΡΙΚΛΗΣ

μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀπέβη παντοδύναμος καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ὡς ἀνώτατος ἄρχων ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη (449 — 429 π. Χ.). Ὁ Περικλῆς ὤρισεν, ἵνα ἐξήκοντα τριῆρεις ἐπὶ ὀκτῶ μῆνας περιπλέωσι τὰς νήσους καὶ τὰ πα-

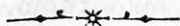
ράλια τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ ἀσκῶνται οἱ πολῖται εἰς τὰ ναυτικά, νὰ εἰσπράττωσι τοὺς φόρους καὶ νὰ τηρῶσι τοὺς συμμαχοὺς εἰς ὑποταγὴν. Διὰ νὰ παρέχη δὲ πόρον ζωῆς εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας ἔπεμπε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς ὑποτασσομένας πόλεις καὶ διένεμε διὰ κλήρου τὰς γαίας αὐτῶν. Προσέτι χάριν τῆς πενεστερας τάξεως τῶν πολιτῶν ὥρισε διὰ τοῦ περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων νόμου νὰ πληρῶνται εἰς αὐτοὺς τὸ εἰσιτήριον κατὰ τὰς δραματικὰς παραστάσεις ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ δημοσίου ταμείου. Τὸ δὲ πάντων σπουδαιότατον εἶνε, ὅτι ὁ Περικλῆς ὄχι μόνον κατέστησε τὰς Ἀθήνας ἰσχυρὰς κατὰ θάλασσαν καὶ ἐξησφάλισε τὴν πόλιν διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκάλωπεν αὐτὴν δι' ἐξόχων καλλιτεχνημάτων καὶ κατέστησε τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπροτάτην τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Τὴν ἀνωτάτην ἐπιστάσιαν τῶν ἔργων αὐτῶν ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἐξοχὸν καλλιτέχνην Φειδίαν. Τὰ ἐξοχώτερα δὲ τῶν καλλιτεχνημάτων αὐτῶν εἶνε ὁ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως θαυμάσιος ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ὁ καλούμενος Παρθενῶν, κατεσκευασμένος ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου τῆς Πεντέλης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ ἴστατο τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον αὐτοῦ τοῦ Φειδίου. Τὰ λαμπρὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρεχθεῖον, ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἐρεχθεά, ἀρχαῖον ἥρωα τῶν Ἀθηνῶν. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Προπυλαίων ἴστατο τὸ χαλκοῦν ἀγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ἐξοχὸν ἔργον καὶ αὐτὸ τοῦ Φειδίου, κατασκευασθὲν ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἔχων μετὰ τοῦ βάρου ὕψος πενήκοντα ποδῶν.

Ἐπὶ Περικλέους αἱ Ἀθηναὶ κατέστησαν τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Τότε ἤκμασαν καὶ οἱ μέγιστοι

φιλόσοφοι, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχνη. Ἡ ἐποχὴ δ' αὐτὴ εἶνε ἡ λαμπροτάτη ἐποχὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἐπὶ Περικλέους ἐξερράγη ὁ μέγας καὶ φοβερός Πελοποννησιακὸς πόλεμος, διαρκέσας ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἔτη (431 — 404). Ἡ πρώτη καὶ κυρία αἰτία τοῦ πολέμου τούτου ἦτο ἡ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, ἀντιζηλία. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐξήγειρε μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τὰ ἐμφύλια πάθη καὶ μίση, διετάρραξε τὰς ἠθικὰς βάσεις καὶ προπαρεσκεύασε τὴν ἐξασθένειαν καὶ ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Κατ' ἀρχὰς ὁ πόλεμος περιωρίσθη εἰς ἀμοιβαίας δηρώσεις καὶ λεηλασίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου συνέβη εἰς Ἀθήνας **λοιμὸς** καταστρεπτικός. Ἀπέθανον δὲ ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι ἐν τῷ μέσῳ φρικτῶν πόνων. Ἀπέθανον προσέτι καὶ πολλοὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς τοῦ Περικλέους, ὅστις ὑπέμενε πάσας ταύτας τὰς πικρὰς συμφορὰς μετὰ θαυμαστῆς γενναιότητος. Ἀλλ' ὅτε ἀπέθανε καὶ ὁ νεώτατος υἱὸς του Πάραλος καὶ προσῆλθε μὲ τρέμουσαν χεῖρα νὰ ἐπιθέσῃ τὸν στέφανον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ υἱοῦ του, ἔμεινε ἀπαρηγόρητος καὶ ἔχυσε πικρὰ δάκρυα. Μετ' ὀλίγον προσβλήθεισ καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἐτελεύτησεν ἄγων τὸ ἐξηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας (429 π. Χ.).

§ 13. ΣΩΚΡΑΤΗΣ

(469—399 π. Χ.)

Ὁ Σωκράτης ἦτο υἱὸς τοῦ ἀγαματοποιοῦ Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης, γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας τῷ 469 π. Χ. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς του, ἔπειτα δὲ ἐπέδωθη

εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀνεδείχθη ὁ μέγιστος τῶν φιλοσόφων, καθὼς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν καὶ αὐτὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν: «ὅτι ἀπάντων τῶν ἀνδρῶν σοφώτατος εἶναι ὁ Σωκράτης». Ἀφιέρωσε δὲ ὅλον τοῦτον βίον νὰ διδάσκη τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ἐδίδασκε δὲ δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους περὶ ἀρετῆς, περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἠθικῆς, περὶ εὐσεβείας καὶ τῶν τοιούτων μεταβαίνων εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τοὺς περιπάτους. Καὶ δὲν ἐδίδασκε μόνον διὰ λόγων τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐξήσκει αὐτὴν καὶ διὰ τῶν ἔργων, ὥστε ἀπέβη τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοπατρίας. Ὑπηρετήσε δὲ πολλάκις τὴν πατρίδα τοῦ ὡς στρατιώτης καὶ γενναίως ἠγωνίσθη εἰς πολλὰς μάχας. Εἰς μάχην τινὰ ἔσωσε τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ εἰς ἄλλην τινὰ τὸν Ξενοφῶντα. Κατέκρινε μετὰ θάρρους τὰς παρανόμους πράξεις τῶν τριάκοντα τυράννων καὶ ὅλας τὰς κακίας τῆς κοινωσίας. Διὰ τοῦτο ἐκίνησε τὸ μῖσος πολλῶν, εὐρέθησαν δὲ καὶ τρεῖς ἄνθρωποι, ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλιτος καὶ ὁ Δύκων, νὰ τὸν κατηγορήσωσιν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅτι αὐτός, ὁ κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς, διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ διαφθείρει τοὺς νέους καὶ εἰσάγει νέους θεοὺς. Ὁ Σωκράτης κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν τῆς δίκης ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ἵνα ἀπολογηθῆ. Δὲν ἠθέλησε δὲ μάλιστα νὰ φέρῃ εἰς τὸ δικαστήριον, καθὼς συνειθίζετο τότε, οὔτε τὴν σύζυγόν του, οὔτε τὰ τέκνα του, ἵνα διὰ τῶν δακρύων καὶ παρακλήσεων αὐτῶν συγκινήσῃ τοὺς δικαστὰς, ἀλλ' ἀπελογήθη μετὰ τόλμης καὶ παρρησίας ἀξιοθαυμάστου. Ἡ ἀξιοπρεπὴς ὅμως αὐτοῦ ἀπολογία ἐξηρέθισε τοὺς δικαστὰς καὶ διὰ πλειοψηφίας τριῶν ψήφων ἐθεωρήθη ἐνοχος τῆς ἀποδιδόμενης εἰς αὐτὸν κατηγορίας. Συνεκροτεῖτο δὲ τὸ δικαστήριον ἐκ πεντακοσίων δικαστῶν. Κατόπιν τὸ δικα-

στήριον προσεκάλεσε τὸν Σωκράτη νὰ ἐκλέξη αὐτὸς καὶ νὰ ὀρίσῃ ποίαν τιμωρίαν θέλει νὰ τῷ ἐπιβάλῃσιν. Ὁ Σωκράτης ἀπάντησεν: «ὅτι ἀντὶ καταδίκης καὶ τιμωρίας θεωρεῖ ἑαυτὸν ἄξιον νὰ τρέφῃται εἰς τὸ πρυτανεῖον διὰ τὰς μεγάλας του πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας». Οἱ δικασταὶ ἐκ τῶν λόγων τούτων ἔτι μᾶλλον ἐρεθισθέντες κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη διὰ πλειοψηφίας ὀγδοήκοντα ψήφων εἰς θάνατον. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁ Σωκράτης ἤκουσε μετὰ μεγίστης ἀταραξίας. Ἄλλ' ἢ ἐκτέλεσις τῆς καταδίκης ἀνεβλήθη,

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

μέχρις οὗ ἐπανέλθῃ ἐκ τῆς Δήλου ἢ ἱερὰ ναῦς Πάραλος, ἥτις συνέπεσε νὰ ἀποπλεύσῃ τὴν προτεραίαν φέρουσα θυσίαν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἦτο δὲ νόμος, ὅστις δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ μηδεμίαν θανατικὴν ποινὴν, πρὶν ἐπανέλθῃ ἐκ τῆς Δήλου ἢ ἱερὰ ναῦς. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Σωκράτης διέμενον ἐν τῇ φυλακῇ, οἱ δὲ μαθηταὶ καὶ οἱ φίλοι του ἐξηκολούθουν νὰ τὸν ἐπισκέπτωνται καταλυπημένοι. Ὁ Σωκράτης ὄμως ἔμενον ἀτάραχος καὶ οὐδὲ τὸ παραμικρὸν παρά-

πονον ἐξέφρασεν οὔτε κατὰ τῶν δικαστῶν οὔτε κατὰ τῶν κατηγόρων του. Εἰς δὲ μάλιστα ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὁ Κρίτων, προπαρασκευάσας τὰ πάντα καλῶς προέτεινεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν Σωκράτη νὰ δραπετεύσῃ. Ἄλλ' ὁ Σωκράτης ἀπέρριψε τοῦ ἀγαπητοῦ μαθητοῦ τὴν πρότασιν καὶ ἐπεσφράγισε διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου, ὅτι οὔδεμία κατάθλιψις ἢ ἀδίκημα πρέπει νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ γινώμεθα ἀπειθεῖς πρὸς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος. Διεκήρυξε δ' ὅτι καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων ἢ πατρίς εἶνε τιμιώτερον καὶ σεβαστότερον καὶ ἀγιώτερον. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν, ὅτε ἡ Πάραλος ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Δήλου, προσῆλθεν ἡ σύζυγός του Ξανθίππη μετὰ τῶν τέκνων του καὶ ἤρχισαν νὰ θρηνῶσι καὶ νὰ κλαίωσιν. Ὁ Σωκράτης τοὺς παρηγόρησε καὶ εἶπε νὰ ἀπέλθωσι. Μετ' ἄκρας δ' ἀταραξίας συνδιελέγετο μετὰ τῶν μαθητῶν του περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Τέλος περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰσῆλθεν ὁ ὑπρέτης τῆς φυλακῆς καὶ εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτη νὰ πῆ τὸ κώνειον. Καὶ ὁ μὲν ὑπρέτης ἤρχισε νὰ κλαίῃ, ὁ δὲ Σωκράτης ἔλαβε τὸ ποτήριον καὶ ἐξεκένωσεν αὐτὸ ἀταράχως. Μετ' ὀλίγον κατεκλίθη ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον καὶ ἐξέπνευσεν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μεταμεληθέντες μετ' ὀλίγον διὰ τὴν ἀδικον ταύτην καταδίκην διέταξαν κοινὸν πένθος καθ' ὅλην τὴν πόλιν καὶ ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνδριάντα χαλκοῦν.

§ 14. ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

Ὁ Πελοπίδας ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰπλόκλου ἐξ ἐπισήμου καὶ πλουσίας οἰκογενείας τῶν Θεῶν. Ὁ Πελοπίδας, ἄν καὶ ἦτο πλούσιος, εἶη μὲ λιτότητα καὶ ὀλιγάρκειαν, ἀλλ' ἔδαπάνη ἀφειδῶς ὑπὲρ τῶν φίλων του καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐξήσκησε τὸ σῶμά του εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ εἰς τὸ κυνήγιον καὶ κατέστησεν αὐτὸ ῥωμαλέον, ὥστε νὰ ἀντέχη εἰς πάντας τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἦτο υἱὸς τοῦ Πολύμνιδος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Θεῶν. Διετέλεσε καθ' ὅλον τὸν βίον πένης καὶ ἀνεδείχθη χρημάτων ὑπερτερος. Πολλοὶ πολλάκις ἀπεπειράθησαν νὰ τὸν δελεάσωσι διὰ χρημάτων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν. Οὐδὲ τὰ ὑπὸ τοῦ φίλου του Πελοπίδου προσενεχθέντα πολλάκις πρὸς ἀνακούφισιν τῆς πενίας του ἐδέχθη. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠσκήθη εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ τὰ πολεμικά, ὡς οἱ ἄριστοι ἄνδρες τῶν Θεβαίων, εἰς δὲ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν ἐκπαίδευσιν, ὡς οἱ ἄριστοι τῶν Ἀθηναίων. Μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ

έτους τῆς ἡλικίας δὲν ἀνεμίχθη οὐδόλως εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ πράγματα, ἀλλὰ κατεγίνετο εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας. Κατὰ πρῶτον ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά, ὅτε οἱ Θηβαῖοι ἀνέλαβον νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς Καδμείας τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν. Τότε μετὰ τοῦ Πελοπίδου συνέστησε καὶ τὸν ἱερὸν λόχον. Συνέκειτο δὲ οὗτος ἐκ τριακοσίων ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν ἐκ τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν, οἵτινες συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους διὰ φιλίας καὶ ὄρκου νὰ συναποθάνωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας κατέλαβε διὰ προδοσίας τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν καὶ κατεδίωξε τοὺς δημοκρατικούς. Πολλοὶ τούτων, ἐν οἷς καὶ ὁ Πελοπίδας, διεσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς εἰς Ἀθήνας. Ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ δὲν ἔπαυε προτρέπων τοὺς συνεξοριστοὺς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἐπὶ τέλους ὁ Πελοπίδας μετ' ἄλλων συνωμοτῶν εἰσέρχονται ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὰς Θήβας, φονεύουσι τοὺς τρεῖς πολεμάρχους, ἀνακηρύττουσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐξαναγκάζουσι τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Καδμείας. Ἐνεκα τούτου ἐπῆλθε πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν. Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι κατῴρθωσαν διὰ τῆς γενναιότητος τοῦ Πελοπίδου καὶ τῆς στρατηγικῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ἐπαμεινώνδου νὰ νικήσωσιν ἐπανειλημμένως τοὺς Σπαρτιάτας. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ Πελοπίδας συναντήσας δύο σπαρτιατικούς λόχους παρὰ τὴν Τέγυραν τῆς Βοιωτίας ἐνίκησεν αὐτοὺς ἄγων τὸν ἱερὸν λόχον καὶ τεσσαράκοντα ἵππεις.

Βραδύτερον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος ἄγων δεκατέσσαρας χιλιάδας ὀπλιτῶν καὶ χιλίους ἑξακοσίους ἵππεις καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὰ Λεῦκτρα. Ἀπέναντι αὐτοῦ ἀντιπαρατάχθησαν ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας ἄγοντες οὐχὶ πλείονας τῶν ὀκτακισχιλίων

πεζῶν καὶ χιλίων ἑξακοσίων ἰππέων. Οἱ Θηβαῖοι εἶχον καταληφθῆ ἰπὸ φόβου, διότι καὶ ὀλιγαριθμότεροι ἦσαν καὶ οἱ μάντις ἔλεγον, ὅτι οἱ οἰωνοὶ δὲν ἦσαν καλοὶ. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς εἰπὼν τὸν περιφθυμον στίχον τοῦ Ὀμήρου: «(εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης) «ἕνας εἶνε ὁ ἄριστος οἰωνὸς νὰ μάχηται τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος του». Οὕτω δὲ οἱ Θηβαῖοι λαβόντες θάρρος ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπεσον εἰς τὴν μάχην περὶ τοὺς τετρακισχιλίους καὶ αὐτὸς ὁ Κλεόμβροτος (371 π. Χ). Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τοῦ Πελοπίδου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης. Δὲν ἠθέλησεν ὁμως νὰ καταστρέψῃ τὴν ἑνδοξον πόλιν, ἀλλ' ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀφ' οὗ ἀνήγειρεν τὴν Μεγαλόπολιν καὶ συνώκισεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Μεσσηνίαν τοὺς διεσκορπισμένους Μεσσηνίους.

Ἔνεκα τούτου ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Θήβας καὶ ἐκράτησε τὴν στρατηγίαν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας. πλειότερον. Ὅθεν εἰσήχθη εἰς δίκην μετὰ τοῦ Πελοπίδου καὶ ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθῆ μὲ θάνατον. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὡμολόγησεν ἑαυτὸν καὶ μόνον ὑπεύθυνον καὶ εἶπε νὰ μνημονευθῆ εἰς τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ὅτι κατεδικάσθη εἰς θάνατον, διότι κατώρθωσεν, ὥστε οἱ Θηβαῖοι νὰ νικήσωσι τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς ὁποίους οὐδὲ νὰ ἀτενίσωσι κἂν ἐτόλμων πρότερον». Οἱ δὲ δικασταὶ τὸν ἠθώωσαν (470). Τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσέβαλεν ὁ Πελοπίδας εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐξανάγκασε τὸν τύραννον τῶν Φερῶν, Ἀλέξανδρον, νὰ γείνη ἠπιώτερος πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς, τὸν δὲ βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον κατέστησε σύμμαχον τῶν Θηβαίων, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἔλαβε τριάκοντα ὁμήρους, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Φίλιππος ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Κατό-

πιν ὁ Πελοπίδας ἀποσταλεῖς εἰς Θεσσαλίαν ὡς πρέσβυς συνελήφθη δολίως ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφυλακίσθη, ὁ δὲ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἀποσταλεῖς στρατὸς διέτρεξε τὸν μέγιστον κίνδυνον καὶ μόλις διέσωσεν αὐτὸν ὁ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης στρατεῶν Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἀρχηστρατηγίαν κατ' ἀπαίτησιν τοῦ κινδυνεύοντος στρατοῦ. Ὁ Πελοπίδας ἠλευθερώθη τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις ἐγένετο Βοιωτάρχης καὶ ἐστράτευσε κατὰ τοῦ τυράννου. Ὁ ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλε δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν εἰς τὴν Πελοπόννησον (ἐν ἔτει 368 καὶ 367). Ὁ δὲ Πελοπίδας εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς Θεσσαλίαν καὶ συνάψας μάχην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον κατετρόπωσε μὲν αὐτόν, ἀλλ' ἔπεσε καὶ αὐτὸς ὁ Πελοπίδας προκινδυνεύων ὑπὲρ τῆς νίκης (364 π. Χ.). Κατόπιν ὁ Ἐπαμεινώνδας κατασκευάσας καὶ ἐξοπλίσας στόλον ἑκατὸν πλοίων ἐξέπλευσε καὶ ἐνεθάρρυνε τὸ Βυζάντιον, τὴν Ῥόδον, τὴν Χίον καὶ ἄλλας πόλεις, συμμάχους τῶν Ἀθηναίων, νὰ ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τῆς συμμαχίας αὐτῶν (363 π.Χ.) Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλε τετάρτην φορὰν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀπεπειράθη νὰ καταλάβῃ τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Ἀγσιλάου. Ὑποστρέψας δὲ εἰς Μαντινείαν συνεκρότησε μάχην φονικὴν καὶ πεισματώδη πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, καθ' ἣν καὶ πάλιν ἐνίκησεν αὐτούς διὰ τῆς λοξῆς φάλαγγος. Ἀλλ' ἔπεσε καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῇ πληγῶθεις θανασίμως εἰς τὸ στῆθος ὑπὸ δόρατος, ἐκομίσθη δὲ ἐκτὸς τῆς μάχης εἰς τὸ στρατόπεδον. Οἱ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἅμα ἐξαχθῆ ἢ αἰχμὴ τοῦ δόρατος ἀπὸ τοῦ στῆθους, θά ἐπέλθῃ ἀφεύκτως ὁ θάνατος. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤκουσεν ἀταράχως τὴν γνώμην τῶν ἰατρῶν καὶ ἠρώτησεν ἂν διεσώθῃ ἢ ἀσπίς του. Ἀφού δὲ ἐπέδειξαν αὐτὴν, ὁ Ἐπαμεινώνδας τὴν ἔλαβε καὶ

τὴν ἠσπάρθην. Κατόπιν ἠρώτησεν, ἂν ἡ νίκη ἔμεινεν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ἀφ' οὗ δὲ ἐβεβαιώθη καὶ περὶ τῆς νίκης, «ἀρκετὰ ἔζησα, εἶπε, τώρα δύναμαι νὰ ἀποθάνω, ἐκβάλετέ μου τὴν αἰχμὴν». Καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἄγων τὸ πεντηκοστὸν ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐτάφη δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου του δὲν ἀπέβαλε τὴν συνείδησιν τῶν μεγαλοργημάτων του. Διότι, λέγεται ὅτι, ὅτε τις τῶν περὶ αὐτὸν φίλων δακρυροῶν εἶπεν· «Ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμεινώνδα», ἐκεῖνος ἀπεκρίθη· «Ὅχι μὰ τὸν Δία, ἀλλ' ἀφίνω δύο θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινεΐᾳ νίκην».

Βραδύτερον ἐν Θήβαις ἀνηγέρθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνδριάς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχαράχθησαν διάφορα ἐπιγράμματα ἐξυμνοῦντα τὰς ἀρετὰς του.

ΙΒ. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

(556—323 π. Χ.)

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Νεοπτολέμου, γεννηθεὶς τῷ 356 π. Χ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἐκ πατρὸς μὲν κατήγετο ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἐκ μητρὸς δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ πατὴρ του ἐξεπαίδευσεν αὐτὸν ἀριστα καὶ ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας προσεκάλεσεν ὡς διδάσκαλόν του τὸν μέγαν φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, ὅστις ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὸν πόθον πρὸς τὴν μεγαλοργίαν. Διδὸν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξόχως ἐσέβeto καὶ ἐτίμα τὸν διδάσκαλόν του. Εὐθύς ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἀπέδειξεν ὁ Ἀ-

λέξανδρος ὁποῖός τις ἔμελλε νὰ γείνη Ὁ Φίλιππος εἶχον ἵππον τινά, καλούμενον Βουκέφαλον, ὅστις ἦτο τόσον ἄγριος, ὥστε οὐδεὶς τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων ἠδυνήθη νὰ τὸν πλησιάσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως κατώρθωσε καὶ νὰ τὸν ἱππεύσῃ καὶ νὰ τὸν τιθασεύσῃ, καὶ αὐτὸν κατόπιν ἱππευεν εἰς τὰς μάχας. Ἦλθόν ποτε πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν εἰς Μακεδονίαν. Κατὰ σύμπτωσιν ὁ Φίλιππος ἀπουσίαζεν, ὑπεδέχθη δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος. Ἠρώτα δ' αὐτοὺς οὐχὶ περὶ πραγμάτων παιδικῶν, ἀλλὰ περὶ σπουδαίων.

ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ὅποια π. χ. εἶνε ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς τὴν Ἀσίαν ἄγουσα. Ποῖον πληθυσμὸν καὶ πολιτισμὸν ἔχει ἕκαστη πόλις. Ποία ἡ δύναμις τῶν Περσῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ πρέσβεις ἐθαύμαζον διὰ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ νεαροῦ βασιλόπαιδος.

Τὴν δὲ ἀνδρίαν καὶ γενναιότητα αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέδειξεν εἰς μάχην τινὰ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, καθ' ἣν ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ πατρός του. Μόλις ἦτο 16 ἐτῶν, ὅτε ὡς ἀντιβασιλεὺς τοῦ ἀπουσιάζοντος πατρός του κατέστειλεν ἐπανάστασιν τινὰ ἐν Θράκῃ. Τὴν δὲ στρατηγικὴν του μεγαλοφυΐαν ἀπέδειξε κατὰ τὴν μά-

χνντῆς Χαιρωνείας, καθ' ἣν ἄγων τὸ δεξιὸν κέρασ ἐγένετο ὁ κυρίως παραίτιος τῆς νίκης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἄγων τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας (336 π. Χ.). Οἱ Ἕλληνες τότε περιφρονοῦντες τὴν νεότητά τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐσχεδίασαν ἐπανάστασιν. Ὅτε ὁμοῦ εἶδον αἰφῶνις αὐτὸν μετὰ στρατοῦ, οὐδεὶς ἐτόλμησε νάντιστάθῃ. Ἐλθὼν δὲ εἰς Κόρινθον ὁ Ἀλέξανδρος ἀνηγορεύθη εἰς γενικὴν τῶν Ἑλλήνων συνέλευσιν ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ Περσῶν. Ἐπιστρέψας εἰς Μακεδονίαν καθυπέταξε τοὺς πέραξ ἀποστατήσοντας λαοὺς. Ἐπειδὴ δὲ διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἐφονεύθη, οἱ Θηβαῖοι ἀπεστάτησαν. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος κατέφθασεν ἐκεῖθεν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος καὶ κατετρόπωσεν αὐτοὺς εἰς μάχην φονικωτάτην, καθ' ἣν ἔπεσον ἑξακισχίλιοι Θηβαῖοι, τρισμῦριοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν, καὶ ἡ πόλις αὐτῶν ἅπασα κατεσκάφη, πλὴν τῶν ναῶν, τῆς Καδμείας καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου (335 π. Χ.).

14. ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΙΣ ΑΣΙΑΝ

(334—323)

Ὁ Ἀλέξανδρος συμπληρώσας τὰς ἀναγκαίας παρασκευὰς διεπέρασε διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Ἀσίαν ἄγων τριάκοντα χιλιάδας πεζῶν κατ' ἑνὴν χιλιάδα ἵππέων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπα κατ' ἐξοχὴν καὶ ἀνεγίνωσκε τὰ θεσπέσια ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Τὴν Ἰλιάδα ἐγίνωσκεν ἀπὸ μνήμης καὶ ἔφερεν αὐτὴν πάντα μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ἐφόδιον πολεμικῆς ἀρετῆς. Ἐκ τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων ἐθαύμαζε καὶ ἐζήλευε τὸν Ἀ-

χιλλέα. Πρὶν δ' ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἀνέβη εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐπεσκέψθη τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως. Στέψας δὲ τὸν τάφον τοῦ ἥρωος ἐμακάρισεν αὐτόν, διότι καὶ ζῶν ἠξιώθη νὰ ἔχῃ φίλον πιστόν, τὸν Πάτροκλον, καὶ ἀποθανὼν ἐπαινέτην τῆς ἀνδρείας του τὸν θεῶν Ὀμηρον. Προχωρήσας ἐκεῖθεν εὔρε παρατεταγμένον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ τὸν στρατὸν τῶν Περσῶν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας. Ὁ Ἀλέξανδρος διαπεράσας ἔφιππος τὸν ποταμὸν κατετρέπωσε τοὺς Πέρσας μετὰ πολὺν καιρὸν καὶ πεισματωδεστάτην μάχην, καθ' ἣν ἐπανειλημμένως ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῇ. Ἔσωσε δὲ αὐτὸν ἀπὸ βεδαίου θανάτου ὁ στρατηγὸς τοῦ Κλεΐτος, ἀποκόψας τὴν χεῖρα Πέρσου στρατηγοῦ, ὅστις ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀποκόψῃ διὰ τοῦ ξίφους τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν ὀπισθεν. Προχωρήσας ἐκεῖθεν νικηφόρος καὶ καθυποτάξας τὰς Αἰολικὰς καὶ Ἰωνικὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ τὴν Φρυγίαν, Λυκίαν, Παμφυλίαν καὶ Πεισιδίαν, ἔφθασεν εἰς τὸ Γόρδιον, ὅπου ἀπέκοψε διὰ τοῦ ξίφους τὸν πολυθρόνον γόρδιον δεσμόν. Ὁ δεσμὸς οὗτος ἦτο τεχνικώτατα δεδεμένος εἰς μίαν ἀμαξαν. Ἐλεγον δὲ οἱ βάρβαροι, ὅτι ὅστις λύσῃ αὐτὸν θὰ γείνη κύριος τῆς Ἀσίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν λύσῃ, ἀπέκοψεν αὐτὸν διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι διὰ τοῦ ξίφους θὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Ἀσίαν. Κυριεύσας δὲ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ χώρας ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς Ταρσόν (333). Ἐκεῖ ἠσθένησεν ἐπικινδύνως, διότι ἐλούσθη ἰδρωμένως εἰς τὰ κατάψυχρα ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Κύδνου. Ἄλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ὁ ἰατρός του Φίλιππος ὁ Ἀκαρνάν. Προχωρήσας ἐκεῖθεν ὁ Ἀλέξανδρος συνήντησε παρὰ τὴν Ἴσδον τῆς Κιλικίας τὸν βασιλεῖα τῆς Περσίας Δαρεῖον μὲ πολυάριθμον στρατὸν. Συνάψας δὲ μάχην πρὸς αὐτὸν ἐνίκησε (333). Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος

έσώθη διὰ τῆς φυγῆς, ἀλλ' ἔφονεύθησαν ἡ ἠχμαλω-
τίσθησαν περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας Περσῶν. Ἐχμα-
λωτίσθησαν δὲ καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος καὶ αἱ
δύο θυγατέρες τοῦ Δαρείου. Πρὸς τὰς αἰχμαλώτιδας ὁ
Ἀλέξανδρος προσνήχθη μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλι-
κῶς, ἐπεριποιήθη δείξας τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Προχωρήσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσε τὴν Δαμασκὸν
καὶ τὴν ὄχυρὰν Τύρον μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν
ὡς καὶ τὴν Γάζαν μετὰ δέμηνον πολιορκίαν. (332).
Καθυπέταξε δὲ καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ παρὰ τὰς ἐκ-
βολὰς τοῦ Νεῖλου ἔκτισε τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ
ὁποία ἀπέβη τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολι-
τισμοῦ. Διαβάς δὲ κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Εὐφρά-
την καὶ Τίγρητα συνῆψε τρίτην κρίσιμον μάχην παρὰ

τὰς πεδιάδας τῶν Ἀρβήλων καὶ Γαυγαμήλων πρὸς αὐτὸν τὸν Δαρεῖον, ἄγοντα ἕν ἑκατομμύριον πεζῶν καὶ τετρακισχιλίους ἵππους, καὶ κατετρόπωσεν αὐτόν. Ὁ Δαρεῖος σώζεται διὰ τῆς φυγῆς, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀνακνηρυχθεὶς ἀπὸ τοῦδε βασιλεὺς τῆς Ἀσίας κατέλαβε τὰς πρωτεύουσας τοῦ Ἀσιατικοῦ κράτους, Βαβυλῶνα, Σοῦσα, Περσέπολιν καὶ Πασαργάδας, ὅπου εὔρεν ἀπείρους θησαυρούς. Ὁ Δαρεῖος καταντήσας φυγὰς ἔλεεινὸς ἐφονεύθη μετὰ ἕν ἔτος ὑπὸ τινος σατραπίου Βήσσου, τὸν ὁποῖον συλλαβὼν κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεσταύρωσεν.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Περσίας ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰνδικήν, τὴν ὁποίαν καὶ καθυπέταξεν ἐντὸς διετίας (327—325 π. Χ.). Εἰς τῶν βασιλέων αὐτῆς, ὁ Ταξίλλης, ὑπετάχθη ἄνευ πολέμου. Ἄλλ' ἕτερος βασιλεὺς, ὁ Πῶρος, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποταχθῆ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως ἐνίκησεν αὐτόν καὶ τὸν συνέλαβεν αἰχμάλωτον. — «Καὶ πῶς θέλεις νὰ σὲ μεταχειρισθῶ τώρα;» ἠρώτησεν αὐτόν ὁ Ἀλέξανδρος. — «**Βασιλικῶς**,» ἀπεκρίθη ὁ Πῶρος. — «Τί ἄλλο ἀκόμη ζητεῖς;» προσέθηκεν ὁ Ἀλέξανδρος. — «Οὐδέν, ἀπεκρίθη ὁ Πῶρος, διότι εἰς τὸ βασιλικῶς τὰ πάντα περιέχονται». Ὁ Ἀλέξανδρος θαυμάσας τὴν μεγαλοφροσύνην αὐτοῦ, τὸν ἠλευθέρωσε καὶ τῷ ἐχάρισε, πλὴν τῆς ἰδικῆς του, καὶ ἄλλας χώρας. Ἀφ' οὗ δὲ καθυπέταξε καὶ τὴν Ἰνδικήν, ὑπέστρεψεν εἰς Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν εἶχε σκοπὸν νὰ κάμῃ πρωτεύουσαν τοῦ παγκοσμίου κράτους του. Ἐκεῖ ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις ὄλων τῶν ἐθνῶν κομίζοντας πολύτιμα δῶρα καὶ στεφάνους ὡς σημεῖα ὑποταγῆς καὶ εἰρήνης. Ἄλλ' ἀσθενήσας ἐκ πυρετοῦ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν (323 π. Χ.). Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος 12 ἔτη καὶ 8 μῆνας καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ κατώρθωσε τόσα μεγάλα καὶ ἐνδοξα κατορθώματα, ὅσα οὐδεὶς μέχρι τῆς σήμερον. Δικαίως λοιπὸν ἐπωνομάσθη **Μέγας**.

